

Håndhævelse af patentrettigheder

*Rapport fra
Arbejdsgruppen vedrørende
håndhævelse af patentrettigheder*

*Patentdirektoratet
April 1999*

Patentdirektoratet

Nedsættelse af arbejdsgruppen

På grundlag af en beslutning truffet af den tidligere erhvervsminister Mimi Jakobsen blev der i efteråret 1997 nedsat en arbejdsgruppe under Patentdirektoratet med det formål at belyse problemstillingen vedrørende retshåndhævelse af patentrettigheder og fremkomme med en rapport med mulige forslag til ændringer i håndhævelsen på dette område.

Det var oprindelig hensigten, at arbejdsgruppen skulle færdiggøre sit arbejde inden for 6 måneder. Det stod tidligt klart, at denne frist var umulig at overholde på grund af problemernes kompleksitet.

Kommissorium og arbejdsgruppens sammensætning

Baggrunden

Baggrunden for nedsættelse af arbejdsgruppen er en række henvendelser fra borgere til ministeren og forskellige debatindlæg i pressen. Retssystemet kritiseres for at være for tungt, for dyrt og for at mangle faglig viden, når det drejer sig om håndhævelse af patentrettigheder.

Udgangspunktet

Udgangspunktet for arbejdsgruppens arbejde skal være, at håndhævelsen af patentrettigheder er så effektiv som mulig, under behørig hensyntagen til retssikkerhed og omkostninger.

Arbejdsgruppen skal konkretisere og begrunde eventuelle uhensigtsmæssigheder i håndhævelses-systemet og mulige løsningsforslag skal foreslås.

Rapporten

En endelig rapport skal ligge færdig senest 6 måneder efter nedsættelsen af gruppen. Arbejdsgruppen kan foreslå ændringer, der vil kræve lovændring.

Relevante punkter, som vil kunne behandles i arbejdsgruppen:

- Nedlæggelse af fogedforbud
- Justifikationssagen
- Landsretssager (herunder straf og erstatning)
- Udenlandsk lovgivning

De enkelte elementer beskrives meget kort, evt. inddrages eksempler og statistik. Der foretages en vurdering af det enkelte elements svagheder og styrker, og hvis denne vurdering er negativ, opstilles alternativ til elementet. Hvis et alternativ er inspireret af udenlandske retsregler eller praksis, bør der kort redegøres for erfaringer. Hvis der opstilles alterna-

---

tiv, skal der samtidig gøres rede for, hvilke (lov)-ændringer indførelsen af et sådant alternativ kræver.

Rapporten afsluttes med en samlet indstilling.

Arbejdsgruppens sammensætning:

- Advokat Ole Damsbo, Bech-Bruun & Trolle
- Advokat Olaf Eskildsen, Reumert & Partnere
- Advokat Peter-Ulrik Plesner, Plesner og Grønberg
- Patentagent Leif Rørbøl, Budde, Schou & Co. A/S
- Juridisk direktør, advokat Peter Volkers, Coloplast A/S
- Vicedirektør Niels Ravn, Patentdirektoratet (formand)
- Chefkonsulent Niels Holm Svendsen, Patentdirektoratet

Indholdsfortegnelse

RESUMÉ	Side 7
---------------------	-----------

KAPITEL I GENNEMGANG AF GÆLDENDE RET

A. Behandling af patentsager ved Landsretten	9
1. Procesordningen	9
2. Sagstyper	9
3. Bevisproblemer	10
4. Forberedelsen	11
5. Domsforhandlingen	12
6. Erstatning	12
7. Omkostninger	12
8. Ulemper ved den eksisterende procesform	13
B. Behandling af patentsager ved Fogedretten	15
1. Procesordningen	15
2. Sagstyper	15
3. Bevisproblemer	15
4. Forberedelsen	16
5. Den mundtlige forhandling	16
6. Omkostninger	17
7. Ulemper ved den eksisterende procesform	17
C. Patentlovens regler om administrativ omprøvning	18
1. Indledning	18
2. Begæring fra andre end patenthaver	18
3. Begæring fra patenthaver	19
4. Anke til Patentankenævnet	19
5. Administrativ omprøvning – domstolsprøvelse	19
6. Ulemper ved den eksisterende ordning	20

KAPITEL II UDENLANDSK LOVGIVNING

A. England	22
B. Frankrig	23
C. Holland	25
D. Norge	26
E. Sverige	28
F. Tyskland	29

KAPITEL III UDVALGETS ANBEFALINGER

1. Patentsager ved fogedretten (værneting)	31
2. Patentsager ved landsretten (værneting)	31
3. Administrativ omprøvning	32
i) Adgang til administrativ omprøvning for tredjemand	32
ii) Adgang til administrativ omprøvning for patenthaver	32
4. Udtalelse fra Patentdirektoratet	33
5. Inddragelse af teknisk sagkyndige og dommere	33
i) Fogedretten og landsretten	33
ii) Højesteret	35
6. Effektivisering af syn- og skøninstittutet	35
i) Udmeldelse af syn- og skøns mænd	35
ii) Spørgsmål til syn- og skøns mænd	35
7. Vejledning for behandling af patentsager ved fogedretten og landsretten	36
8. Dækning af sagsomkostninger	36
9. Erstatning	36

BILAG

Bilag I Patentretlige domme i UfR og NIR	37
Bilag II Statistik vedrørende patentforbudssager	39
Bilag III Værneting	44
Bilag IV Administrativ omprøvning	45
Bilag V Udtalelse fra Patentdirektoratet	46
Bilag VI Vejledning vedrørende behandling af patentsager for Østre Landsret	47

RAPPORT

RESUMÉ

Indledning

På baggrund af gennemgangen af procesordningen ved fogedretterne og landsretterne har Udvalget identificeret en række problemer med særlig relation til behandlingen af sager om patentkonflikter.

Udvalget er opmærksom på, at Retsplejerådet under Justitsministeriet er ved at foretage en generel gennemgang af den civile retspleje. Det er imidlertid Udvalgets vurdering, at de anførte anbefalinger i nærværende rapport bør gennemføres uafhængigt af det påtænkte revisionsarbejde. Det er her lagt til grund, at der på patentområdet gør sig særlige forhold gældende i henseende til patentsagernes komplicerede karakter og indhold. Eksempelvis er der tendenser i den internationale udvikling på patentområdet, der peger i retning af en centralisering både af patentudstedelsen og patenthåndhævelsen. Det må forudses, at det blot på lidt længere sigt vil være muligt at vælge forum for en patentkrænkel- eller ugyldighedssag med virkning for flere parallelle patenter ved ét lands domstol. Afgørende for valg af domstol vil i givet fald være parametre som hurtighed, omkostninger og forudsigelighed med hensyn til retsanvendelsen. Danmark bør imødekomme denne udvikling med et effektivt retshåndhævelsessystem. I øvrigt bør danske virksomheder som sagsøgt ikke tvinges ud i kostbare retssager om patentkrænkel- eller udenlandske domstole, blot fordi det danske system ikke fungerer tilstrækkelig effektivt.

Det er Udvalgets opfattelse, at forholdene i forbindelse med behandlingen af patentkonflikter er så særegne, at de betinger en særlig processuel behandling. Det vil derfor være uheldigt efter Udvalgets opfattelse, hvis de relativt enkle løsninger, som er foreslået i nærværende rapport, skal afvente færdiggørelsen af Retsplejerådets gennemgang af den civile retspleje.

Udvalget er tillige opmærksom på, at der under Kulturministeriet er nedsat et udvalg vedrørende bevis sikring i immaterialretssager. Dette spørgsmål er derfor ikke medtaget i nærværende rapport, selv om Udvalget er af den opfattelse, at også dette spørgsmål er af betydning for håndhævelsessystemets effektivitet i patentsager.

Anbefalinger

Udvalget har gennemgået såvel dansk ret som udenlandsk ret i forbindelse med drøftelsen af løsningsmuligheder vedrørende de problemer, som Udvalget har identificeret med hensyn til behandling af patentkonflikter ved domstolene.

Udvalget foreslår, at Østre Landsret udpeges som den kompetente ret i første instans i sager om patentkonflikter. Sagerne bør fortsat henlægges til en bestemt afdeling i landsretten, som skal have ansvaret for de pågældende sager. Herved opnås størst mulig kontinuitet og ensartethed i behandlingen samtidig med, at der kan opbygges en yderligere ekspertise på dette område. Samtidig foreslår Udvalget af samme grund, at Fogedretten under Københavns Byret behandler alle forbudssager om patenter.

Det er Udvalgets opfattelse, at anvendelsen af administrativ omprøvning ikke altid fungerer tilstrækkelig hensigtsmæssigt i praksis. Administrativ omprøvning anvendes ofte i proces taktisk øjemed i forbindelse med retssager. Udvalget foreslår, at tredjemand generelt afskæres fra at kunne begære administrativ omprøvning. For så vidt angår patenthaver, foreslår Udvalget, at patenthavers adgang til administrativ omprøvning under en verserende retssag ophæves.

Forslaget om ændringerne i administrativ omprøvning skal samtidig ses i lyset af Udvalgets forslag om at inddrage Patentdirektoratet under en sag om et patents gyldighed. For at udnytte Patentdirektoratets ekspertise på det patentjuridiske og patenttekniske område foreslås det, at retten som led i bevisførelsen på begæring fra en af parterne skal

---

kunne træffe beslutning om at indhente en udtalelse fra Patentdirektoratet om et patent, der er omfattet af retssagen.

Udvalget har indgående drøftet spørgsmålet om, hvorvidt teknisk sagkyndige dommere bør deltage ved behandlingen af patentkonflikter ved domstolene. Det har ikke været muligt på det foreliggende grundlag at nå til enighed om en fælles anbefaling. Et flertal har anbefalet, at såvel fogedret som landsret ved behandling af patentkonflikter bør tiltrædes af teknisk sagkyndige dommere. Mindretallet har ikke kunnet tilslutte sig dette forslag. Såfremt der inden for retsplejelovens område bliver opnået løsninger for andre retsområder, som indebærer inddragelse af teknisk sagkyndige dommere, er der enighed om, at en sådan løsning ligeledes skal finde anvendelse i retssager om patentkonflikter.

Det er Udvalgets generelle opfattelse, at syn og skøn i sager om patentkonflikter i dag i al for høj grad er omkostnings- og tidskrævende. Et flertal har ønsket fortsat at bevare syn- og skønsinstituttet i patentsager ved domstolene. Efter flertallets opfattelse bør der sker en effektivisering i brugen af syn og skøn, men en sådan effektivisering bør ikke gøres til genstand for lovregulering. Et enkelt medlem har givet udtryk for, at teknisk sagkyndige dommere helt vil kunne overflødiggøre syn og skøn i patentsager.

Udvalget har endvidere overvejet, hvordan der kan opnås en bedre opklaring af patentsagen ved landsretten, så den efterfølgende procedure kan forenkles og gøres kortere, herunder konkretisere forbedringen af syn og skøn. Efter Udvalgets opfattelse er det nødvendigt, at processkrifter, herunder stævning, svarskrift, replik og duplik skal indeholde en mere detaljeret argumentation til støtte for parternes anbringender, herunder en nøjagtig angivelse af de tekniske synspunkter, der påberåbes. Det vil samtidig gøre det muligt for retten at deltage mere aktivt i behandlingen af sagen. Derfor anbefaler Udvalget, at landsretten udarbejder retningslinier, fx i form af en vejledning om gennemførelsen af disse sager i lighed med, hvad der kendes fra Højesteret. Den pågældende vejledning bør indeholde regler for sagernes tilrettelæggelse, herunder tidsfrister for de enkelte processuelle skridt i sagen.

Udvalget har udarbejdet forslag til vejledning, ligesom Udvalget har udarbejdet forslag til ændringer af patentloven vedrørende de øvrige forslag. Disse forslag er vedlagt som bilag til rapporten.

Udvalget skal henstille, at rapportens anbefalinger på lovgivningsområdet gennemføres snarest muligt, samt at de øvrige anbefalinger straks tages op til videre behandling.

KAPITEL I

A. BEHANDLING AF PATENTSAGER VED LANDSRETEN

1. Procesordningen

Ifølge Patentlovens § 64, stk. 1, skal de dér angivne sager vedrørende patenter anlægges ved Landsretten i 1. instans. § 50 indeholder endvidere en regel om, at sager om tvangslicens skal anlægges ved Sø- og Handelsretten i København. Dette medfører, at alle patentsager med undtagelse af sager om tvangslicens skal anlægges ved en af de to Landsretter.

Bortset fra disses særlige regler om kompetence i patentsager følger behandlingen i øvrigt det almindelige system i Retsplejeloven. For så vidt angår værneting medfører det, at sagerne alt efter sagsøgtes bopæl anlægges ved henholdsvis Østre og Vestre Landsret. Ved Østre Landsret henvises patentsager som hovedregel til 10. afdeling. Dommerne ved denne afdeling har derfor mulighed for at erhverve nogen erfaring i behandling af patentsager. Et tilsvarende henvisningssystem anvendes ikke i Vestre Landsret.

Antallet af patentsager, der er blevet domsforhandlet i de senere år, er ret beskedent. En gennemgang af Ugeskrift for Retsvæsen for 1992-1996 viser kun tre offentliggjorte sager. Der henvises til bilag I over patentretlige domme i UfR 1970-1997 og i NIR 1969-1997. Der kan være afsagt domme i enkelte yderligere sager, der ikke er trykt. Herudover er der givet mange sager, der bliver forligt, eventuelt efter syn og skøn.

I den nævnte periode har Østre Landsret oplyst, at der har været anlagt 47 patentsager, som behandles i en enkelt afdeling (10. afdeling). For Vestre Landsret har der i 1997 verseret otte sager. Der nyregistreres i Vestre Landsret normalt en til to sager årligt.

Dette viser, at ganske mange sager forliges. Herudover kan mange sager være opgivet på forhånd. Dette kan umiddelbart siges at være retssikkerhedsmæssigt betænkeligt.

Det særlige ved patentsager er kombinationen af tekniske og juridiske problemer. Eneretten er beskrevet i patentskriftet, der ved hjælp af tekst og figurer beskriver opfindelsen, og patentkravet fastlægger beskyttelsesomfanget. Patentkravet skal tolkes, og en eventuel krænkelse skal bedømmes på grundlag heraf.

2. Sagstyper

Patentlovens § 64, stk. 1, opremser i nr. 1-6 forskellige typer af patentsager. De sagstyper, der giver anledning til særlige problemer, er følgende:

- a. Almindelige sager om patentkrænkelse, jf. § 64, stk. 1, nr. 5, hvor påstanden typisk vil være, at den krænkende adfærd skal ophøre, og der skal betales erstatning, jf. § 58. Til tider nedlægges påstand om tilintetgørelse, jf. § 59, og i sjældne tilfælde påstand om straf, jf. § 57.
- b. Sager med påstand om, at udstedt patent kendes ugyldigt, jf. § 64, stk. 1, nr. 3, jf. § 52. Disse sager kan anlægges som selvstændige sager, eventuelt for at foregribe en sag om patentkrænkelse eller som et modkrav under en krænkelssag, jf. § 61.
- c. Justifikationsager vedrørende nedlagte fagedforbud. Disse sager svarer reelt til de under a. nævnte.
- d. Sager vedrørende udstedelse af patent, jf. § 64, stk. 1, nr. 2, jf. § 25. Disse sager anlægges mod Patentankenævnet. Ifølge ordlyden af § 25, stk. 3, kan sagen anlægges af den ansøger, der har fået afslag på sin patentansøgning. Efter praksis i de senere år kan sager mod Patentankenævnet også anlægges af den indsiger, der ikke har fået medhold. Indsigeren kan i stedet vælge at anlægge en ugyldighedssag mod patenthaven, jf. b. ovenfor.

De øvrige i § 64, stk. 1, nævnte patentsager, herunder sager om bedre ret til opfindelsen og forbenyttelsesret, synes ikke at give anledning til særlige processuelle problemer.

3. Bevisproblemer

På baggrund at patentsagernes særlige tekniske problemer rejser der sig en række bevismæssige problemer af faktisk karakter. Til belysning kan der nævnes følgende emner:

- Fastlæggelse af indholdet af kendt teknik, både i relation til gyldighedsspørgsmålet og i relation til fastlæggelse af beskyttelsesomfanget.
- Belysning af beskyttelsesomfanget af patentkravet, jf. § 39.
- Belysning af den potentielt krænkende fremgangsmåde eller indretning.
- Teknisk sammenligning af ligheder og forskelle mellem patent og potentiel krænkende fremgangsmåde eller indretning.

Der er her kun nævnt hovedpunkter for at illustrere problemstillingen. Nogle sager vil kun dreje sig om enkelte problemstillinger, andre om langt flere og mere komplekse problemstillinger.

- a. Som udgangspunkt har patenthaveren bevisbyrden for, at der foreligger patentkrænkelse. Det første problem, der melder sig for en patenthaver, er at skaffe sig bevis for, hvad modparten rent faktisk foretager sig. Der er selvfølgelig ikke noget særligt problem, hvis man blot kan købe et eksemplar af modpartens indretning i fri handel. Er der derimod tale om et fremgangsmådepatent eller en maskine, der står på en lukket fabrik, er der et betydeligt bevisproblem.

Patentlovens § 64 a. har indført en regel om omvendt bevisbyrde, hvis patentets genstand er en fremgangsmåde til fremstilling af et nyt produkt.

Retsplejelovens regler om editionspligt, jf. § 298-

301, kan under visse forhold finde anvendelse. Reglerne kan kun medføre pligt til fremlæggelse af dokumenter i Retsplejelovens forstand, og reglerne kan kun anvendes, hvis patenthaveren har en formodning om, at der foreligger bestemte dokumenter, der kan bevise nærmere angivne forhold.

Derimod synes der ikke at være hjemmel til, at patenthaveren eller skønsmand mod sagsøgtes protest kan skaffe sig adgang til sagsøgtes virksomhed for at besigtige maskiner m.v., jf. U1959.506HKK.

Patenthaver kan meget vel være henvist til en indirekte bevisførelse for eksempel ved at søge godtgjort, at der rent praktisk kun kan tænkes anvendt én fremgangsmåde, nemlig den patenterede.

- b. Som i alle andre teknisk betonede sager anvendes der i patentsager syn og skøn til belysning af de ovenfor nævnte faktiske spørgsmål. Reglerne om syn og skøn er indeholdt i Retsplejelovens §§ 196 f.f.

I praksis er gennemførelse af syn og skøn meget afhængig af, at advokaterne samarbejder, idet domstolene ikke deltager aktivt i denne proces. Selvfølgelig ville man kunne få bistand fra domstolene til afgørelse af tvivlsspørgsmål, for eksempel om skønsmændenes habilitet og tilladeligheden af enkelte spørgsmål, men dette er en meget tidskrævende proces. Der udpeges i reglen to skønsmænd, dels en patentagent, dels en tekniker med særlig indsigt i det pågældende tekniske område. Det påhviler skønsrekvirenten at rette henvendelse til egnede organisationer for at få bragt emner til skønsmænd i forslag. Denne proces kan meget vel være meget tidskrævende, da der på grund af landets beskedne størrelse ofte er ret få emner at vælge imellem. Processen kompliceres ofte af, at i hvert tilfælde en af parterne har haft forretningsmæssig kontakt med de mest oplagte emner eller institutioner.

Parallelt hermed forberedes formuleringen af

---

skønsspørgsmål. Dette finder typisk sted i samarbejde mellem advokat og partens patentagent. I de senere år har der udviklet sig en tendens til at stille mange og meget detaljerede spørgsmål. Ofte stilles der tillægsspørgsmål, straks man har set modpartens spørgsmål, altså allerede inden skønsmændenes besvarelse foreligger.

Selvfølgelig kan der ikke stilles rent juridiske spørgsmål af typen "er patentet gyldigt?" - "er patentet krænkede?". Man viger i første omgang ofte tilbage for at stille spørgsmål, der binder ens position for meget. Man ønsker af taktiske grunde at have en retrætemulighed.

Når parterne endelig, ofte efter et års tid, har stillet første runde af spørgsmål, indkaldes der til et skønsmøde. Da der er mange personer, der skal deltage, kan det tage tid at få berammet et sådant møde. Under selve skønssagen sikrer skønsmændene sig, at de har alle relevante dokumenter, og at de har forstået spørgsmålene. Der har udviklet sig en tendens til, at skønsmændene foreslår ændringer i spørgsmålene for lettere at kunne besvare dem. De heraf følgende rettelser er tidskrævende.

Det tager ofte ganske lang tid, før der foreligger svar fra skønsmændene. I bedste fald tager det 3-4 måneder, men der er set eksempler på, at det tager flere år.

Herefter stilles der typisk en ny runde af spørgsmål, der dog i reglen ikke tager så lang tid som den første runde. I enkelte sager har man været oppe på fire runder af spørgsmål.

Skønsmændene afgiver forklaring under domsforhandlingen - for Højesteret dog under en subsidær afhøring. Det er almindeligt, at skønsmændene under domsforhandlingen overværer forelæggelsen og dermed dokumentationen af skønserklæringen. Selve afhjælpningen i form af spørgsmål fra advokater og retten forløber i reglen ret hurtigt. Dette er en meget vigtig del af domsforhandlingen, og dommerne stiller supplerende og ofte centrale spørgsmål til skønsmændene.

c. I forbudssager anvendes der i reglen ensidigt indhentede sagkyndige erklæringer. Den sagkyndige afgiver i reglen vidneforklaring i Fogedretten. Disse erklæringer kan fremlægges som bevis under justificationssagen. De vil således også blive forelagt skønsmændene og har derved en vis begrænset bevisvægt.

Derimod kan der ikke under en Landsretssag fremlægges ensidigt indhentede erklæringer, der er indhentede til brug for selve retssagen.

4. Forberedelsen

Stævning og svarskrift i en patentsag er traditionelt ret kortfattede. Man afholder sig ofte fra at give en egentlig teknisk argumentation for, hvori krænkelsen består, og hvorpå en ugyldighedspåstand støttes. Den tekniske argumentation forbeholdes ofte til formulering af skønsspørgsmålene.

Det sædvanlige er, at replik og duplik afgives efter syn og skøn. Hvis der repliceres og dupliceres før syn og skøn, afgives der processkrifter efter afholdelsen af dette til afrunding af de tekniske problemer.

Stævningen indeholder ofte en opfordring om, at sagsøgte skal fremlægge oplysninger om omsætningstal for det omstridte produkt til brug for erstatningsopgørelsen. Typisk nægter sagsøgte at besvare en sådan provokation under anbringende af, at der ikke er ført bevis for patentkrænkelse. Som konsekvens heraf udveksles oplysninger om omsætningstal og erstatningskrav først i replik eller i senere processkrifter. Dette resulterer i en unødigt udskydelse af berømmelsen af domsforhandlingen eller en stedmoderlig behandling af hele erstatningskravet.

Efter at Landsretterne er gået over til skriftlig forberedelse, finder forberedelsen i vidt omfang sted på advokaternes ansvar. Det er ofte vanskeligt at få Landsretten til at pålægge den ene part en absolut frist for foretagelse af et processuelt skridt. Der accepteres i meget vidt omfang anmodninger om udsættelser. Opstår der problemer i forbindelse med

---

syn og skøn, for eksempel vedrørende skønsmændenes habilitet eller tilladeligheden af spørgsmål, søges sådanne problemer ofte løst under et § 355 møde, eller der bliver berammet en egentlig formalitetsprocedure. Begge fremgangsmåder er tidskrævende og medfører reelt, at sagen går i stå et stykke tid.

Et særligt problem er sager om udstedelse af patent, der anlægges mod Patentankenævnet. Patentankenævnets interesser varetages af Kammeradvokaten. Ifølge oplysninger fra denne består den tekniske bistand i den bistand, de tekniske medlemmer af Ankenævnet giver. Dette giver ofte anledning til meget lange ekspeditionstider, for eksempel i forbindelse med formulering af skønsspørgsmål.

Pr. 01.07.1997 blev Retsplejeloven ændret på en række punkter med henblik på hurtigere behandling af civile retssager. Det er for tidligt at udtale sig om disse reglers virkning på patentsagers behandling. Det kan dog konstateres, at Østre Landsrets 10. afdeling ikke konsekvent anvender § 353, der bestemmer, at manglende overholdelse af en fastsat frist for indlevering af processkrift tillægges udeblivelsesvirkning. Denne regel ses ret konsekvent anvendt af Sø- og Handelsretten.

I forbindelse med et nyligt afholdt syn og skøn, er det konstateret, at Vestre Landsret selvstændigt har rykket skønsmændene for svar, hvilket medførte en ret hurtig besvarelse.

5. Domsforhandlingen

Når parterne er enige om, at forberedelsen er afsluttet, berammes sagen til domsforhandling. En begrænset adgang til bevisførelse om erstatningskravet i tiden efter berømmelsen tillades ofte og synes rimelig, også efter den ændrede formulering af Retsplejelovens § 357. Der bør her tages hensyn til længden af berammelsesvarslet.

I Østre Landsrets 10. afdeling er længden af berammelsesvarslet for tiden omkring seks-otte måneder for en tre-dages sag. Dette må forekomme rimeligt under hensyntagen til, hvor mange personers plan-

lægning, der skal tages hensyn til. Et berammelsesvarslet på under 5-6 måneder vil i mange tilfælde give betydelige praktiske problemer.

Selve domsforhandlingens forløb svarer til forløbet af andre komplicerede sager, idet der henvises til bemærkningerne ovenfor om afhjælpning af skønsmænd.

Domsforhandlingen er præget af forhandlingmaximen og mundtlighedsprincippet. Alle dokumenter af betydning dokumenteres i forbindelse med den mundtlige forelæggelse. Da der er tale om teknisk komplicerede problemer, er det hensigtsmæssigt, at advokaterne har mulighed for mundtligt at redegøre for disse, samtidig med at man kan demonstrere modeller og tegninger. Afhøring foregår naturligvis mundtligt. Den afsluttende procedure er mundtlig.

I reglen vil domsforhandlingen i en patentsag kunne afvikles på 2-3 dage i enklere sager, og i mere komplicerede sager på 3-5 dage.

6. Erstatning

Udredning af erstatning i patentsager giver anledning til særlige problemer. På trods af den ret klare ordlyd i Patentlovens §§ 57-60 er det vanskeligt for patenthavere at bevise et tab. Domstolenes udredning af erstatning må ofte betragtes som ret beskedden og giver næppe patenthaverne fuld dækning, jr. Olaf Eskildsen i Vennebog til professor Mogens Koktvedgaard.

7. Omkostninger

Ifølge Retsplejelovens § 312 skal der tillægges der den vindende part omkostninger svarende til påførte udgifter. En parts omkostninger vil typisk bestå af følgende elementer:

- Interne omkostninger til opklaring af sagen og instruks af eksterne rådgivere.
- Omkostninger til forsøg.

-
- Omkostninger til ekstern patentagent.
  - Omkostninger til advokat.
  - Hvis parten har været skønsrekvirent, omkostninger til skønnet.

Den vindende part vil som udgangspunkt blive tillagt omkostninger, der dækker udlæg til skønnet og eventuelle forsøg iværksat af skønsmændene. Derudover vil man få tillagt et rundt omkostningsbeløb til dækning af advokatbistand. I enkelte tilfælde er der blevet taget hensyn til, at sagkyndig bistand til patentagent har været nødvendig. Derimod tillægges der ikke en part noget til dækning af interne omkostninger. Disse kan eventuelt indgå i erstatningsopgørelsen.

De tilkendte omkostninger er stort set aldrig tilstrækkelige til at dække de faktiske omkostninger.

8. Ulemper ved den eksisterende procesform

Ved Østre Landsret er det en fordel, at patentsager henvises til 10. afdeling, men det for Landsretten gældende rotationssystem for dommerne gør, at det alene er retsformanden, der med sikkerhed over en længere årrække beskæftiger sig med patentsager. Ved Vestre Landsret, hvor der ikke praktiseres et sådant henvisningssystem, og hvor antallet af patentsager er meget mindre end ved Østre Landsret, opnås der ikke nogen særlig erfaring med behandling af patentsager.

Det må i sig selv anses for ønskeligt, at domstole, der behandler patentsager, har ekspertise i denne sagstype.

Det må anses for en fordel ved den danske procesform, at der under én og samme sag kan tages stilling til gyldighed og krænkelse.

Tilvejebringelse af de nødvendige beviser for den potentielle krænkelse, særligt i forbindelse med fremgangsmådepatenter, kan være vanskelig,

jf. blandt andet bemærkningerne om editionspligt omtalt overfor.

Gennemførelsen af syn og skøn i patentsager har udviklet sig til at blive alt for tidskrævende og dermed for omkostningskrævende. Der kan peges på en række årsager til denne situation:

- Der stilles mange og detaljerede spørgsmål til skønsmændene.
- Der er ofte udvist tilbageholdenhed med at stille centrale spørgsmål i første omgang, og selve formuleringen af spørgsmålene kan give anledning til problemer.
- Det tager alt for lang tid for parterne, advokater og patentagenter at formulere spørgsmålene.
- Skønsmændene besvarer ofte spørgsmålene for snævert.
- Skønsmændene er for lang tid om at udarbejde besvarelsenerne.
- Der tillades for mange runder af skønsspørgsmål.
- Retten følger ikke aktivt og på eget initiativ med i forberedelsen af skønnet.
- Retten undlader at sætte frister for de forskellige trin i skønnet.
- Det er for vanskeligt og for tidskrævende at få rettens bistand til afklaring af processuelle problemer i forbindelse med skønnet.

Der vil næppe med det nuværende system kunne opnås nogen omkostningsmæssig besparelse ved at tillade anvendelse af ensidigt indhentede erklæringer i stedet for syn og skøn.

I forbindelse med forberedelsen af patentsager kan der peges på de kortfattede processkrifter. Den summariske argumentationen gør forberedelsen vanskelig og bidrager formentlig ofte til, at skønnet bliver for omfattende. Det forhold, at der ofte først udveksles processkrifter om erstatningskravet efter afhol-

---

delsen af syn og skøn, kan virke yderligere forsinkende på forberedelsen.

De kortfattede processkrifter gør det ofte vanskeligt for retten at sætte sig ind i sagens hovedproblem på et tidligt tidspunkt.

Procesledelsen under forberedelsen er ofte for svag, muligvis fordi det er vanskeligt for retten at sætte sig ind i sagens realitet.

Retten anvender sjældent Retsplejelovens § 341 til at afskære overflødig bevisførelse.

Sammenfattende er det udvalgets opfattelse, at det største problem med den nuværende procesform er den tid, der medgår med forberedelsen. Hvis dette tidsforløb kunne koncentreres, ville det i sig selv medføre betydelige omkostningsbesparelser.

Forholdet mellem de faktiske omkostninger og de tilkendte sagsomkostninger forekommer ikke rimeligt. Der kan ikke ses bort fra, at især mindre virksomheder undlader at anlægge patentsager pga. de dermed forbundne omkostninger.

B. BEHANDLING AF PATENTSAGER VED FOGEDRETEN

1. Procesordningen

I sager om patentkrænkelser kan patenthaveren gøre brug af de almindelige regler i Retsplejelovens kapitel 57 om forbud. Patentloven har ingen særlige regler om dette retsmiddel, men de almindelige regler og principper vedrørende patentforhold kommer selvsagt til anvendelse under en forbudssag.

Kompetencen til at behandle forbudssager om patenter er således Retsplejelovens almindelige system, hvorefter underrettens fogedafdeling er den kompetente myndighed. For så vidt angår værneting medfører dette, at forbudssagerne skal anlægges ved retten i den retskreds, hvor rekvisitus efter de almindelige værnetingsregler skal sagsøges.

Hvis en konkret sag falder ud til, at fogedretten nedlægger et forbud, skal rekvirenten i henhold til Retsplejelovens § 648, stk. 1, anlægge justificationssag ved den landsret, hvor rekvisitus har værneting. Bortset fra justificationsspørgsmålet svarer denne sag fuldstændig til en patentsag i første instans, jfr. oven for under afsnit A om Behandling af patentsager ved Landsretten.

Antallet af forbudssager vedrørende patenter er ukendt, men det må antages, at der er tale om et antal, der er forholdsvis større end antallet af landsretssager i første instans, jfr. bemærkningerne oven for under afsnit A, 1. Antagelsen bygger på de omstændigheder, at dels forliges en del sager, efter at forbud er nedlagt, dels opgives et vist antal, når forbudssagen har det modsatte resultat. Der henvises til bilag II om patentforbudssager i perioden 1993-1997.

Forbudssagen har de samme særtræk med hensyn til kombinationen af tekniske og juridiske problemer som patentsager ved landsretten i første instans, jfr. afsnit A om Behandling af patentsager ved Landsretten.

Herudover præges forbudssager om patenttvister

af processuelle problemer, der beror på kombinationen af, at forbudet er et foreløbigt retsmiddel med summarisk behandling og af dets overordentlig indgribende karakter.

2. Sagstyper

Fogedforbudssager om patenter foreligger som udgangspunkt kun som sager om patentkrænkelser, da forbud, jfr. Retsplejelovens § 641, anvendes til at pålægge rekvisitus at undlade handlinger, som strider mod rekvirentens ret. Det skal dog tilføjes, at fogedretten i henhold til samme bestemmelses stk. 2 kan pålægge rekvisitus at foretage enkeltstående handlinger for at sikre den ved forbudet pålagte undladelsespligt. Da der her kun er tale om et accessorium til forbudet, ændrer det intet i, at krænkelssagen er den eneste sagstype for fogedretten.

Det skal dog nævnes, at fogedretten i mange patentsager nødsages til at tage stilling til rekvisitens anbringende om, at patentet skal ugyldiggøres, men der er her kun tale om en vurdering af forudsætningerne for nedlæggelse af forbud, da kompetencen til at ugyldiggøre et patent er henlagt til landsretten i første instans, jfr. Patentlovens § 64, stk. 1, nr. 3.

3. Bevisproblemer

De problemer, der rejser sig for fogedretten af bevismæssig karakter, er for så vidt angår bevisemnerne ganske i overensstemmelse med, hvad der gælder for patentsager ved landsretten i første instans, og der kan derfor i det hele henvises til bemærkningerne i afsnit A, 3 om bevisproblemer i en landsretssag.

Med hensyn til bevisbyrden er stillingen den, at patenthaveren som udgangspunkt har bevisbyrden for de forhold, der er nævnt i Retsplejelovens § 642, nr. 1-3, og dermed navnlig for, at patentkrænkelser foreligger. Det særlige ved denne regel er imidlertid, at beviskravet er slækket, idet patenthaveren skal godtgøre eller sandsynliggøre, at betingelserne er opfyldt.

Disse regler skal sammenholdes med Patentlovens § 64 a om omvendt bevisbyrde i tilfælde, hvor et patents genstand er en fremgangsmåde til fremstilling af et nyt produkt. Der ses ikke at foreligge afgørelser om kombinationen af disse regler, men § 64a må formentlig have den betydning, at rekvisitus under en forbudssag må have bevisbyrden for, at der ikke foreligger patentkrænkelser.

Reglerne i Retsplejeloven om editionspligt er ikke overført til forbudskapitlet, og heller ikke under en forbudssag vil patenthaveren kunne få adgang til rekvisiti virksomhed med henblik på besigtigelse.

Vedrørende bevisførelsen i øvrigt skal omtales, at der i hvert tilfælde foreligger én afgørelse fra Vestre Landsret, hvorefter det tillades rekvisitionen at få udmeldt syn og skøn i en immaterialretssag. På den anden side har Østre Landsret i en patentsag vedrørende kære af en afgørelse, hvorefter forbud blev nægtet, taget stilling til rekvisitionens begæring om syn og skøn, og under henvisning til Retsplejelovens § 647, stk. 1, afvist begæringen.

Under forbudssager om patenter vil parterne være henvist til at dokumentere deres anbringender vedrørende henholdsvis krænkelser og ugyldighed ved hjælp af ensidigt indhentede erklæringer fra tekniske specialister og andre sagkyndige. Disse beviser tilvejebringes med meget kort varsel og kombineres med anden form for teknisk dokumentation, ofte med det resultat at der for fogedretten tegner sig et vanskeligt overskueligt billede.

4. Forberedelsen

Retsplejelovens regel i § 631 om, at anmodning om arrest skal indgives skriftligt til fogedretten er ikke overført til forbudskapitlet, men i praksis indledes en forbudssag fra patenthaverens side ved at indgive en rekvisition til fogedretten med en udformning, der i hovedsagen svarer til, hvad der gælder for en stævning i første instans. Der er ingen regler om, at rekvisitus skal afgive skriftligt svar i sagen, og yderligere skriftsveksling er heller ikke hjemlet, men det ses ofte i praksis, at der i hvert tilfælde afgives svarskrift og ikke sjældent replik og duplik.

Skriftsveksling finder ofte sted på fogedens opfordring.

For dog at tilgodese nævnte hensyn fastsætter fogedretten i visse tilfælde - og navnlig på rekvisitionens begæring - korte frister for skriftlige indlægs fremlæggelse, og i kombination med en samtidig berømmelse af den mundtlige forhandling.

Mængden og arten af det skriftlige processtof under forberedelsen vil fogedretten ikke tage stilling til, men overlader tilrettelæggelsen til sagens parter.

Fogedretternes praksis vedrørende forberedelsen er i øvrigt ganske uensartet, og det skal derfor nævnes, at der også foreligger tilfælde, hvor den mundtlige forhandling bliver berømmet med kort varsel, efter at rekvisitionen er modtaget i fogedretten, hvorved rekvisitus, hvis rekvisitionen og fogedretten insisterer på berømmelsen, stilles i en særdeles vanskelig situation, når der er tale om en teknisk kompliceret sag.

5. Den mundtlige forhandling

Rekvisitionen i en patentsag om forbud vil undtagelsesfrit i rekvisitionen anmode om en mundtlig forhandling på grund af ønsket om at kunne redegøre for de tekniske og patentjuridiske forhold. Fogedretterne imødekommer altid denne begæring.

De senere års praksis viser, at den mundtlige forhandling i en patentforbudssag tager form af en domsforhandling i første instans på landsretsniveau og ofte varer flere dage. Der finder både forelæggelse, vidneafhøring og procedure sted. Udover at processtoffet er tilvejebragt med kort varsel, og derfor svulmer op ved den mundtlige forhandling, præges denne også af, at parterne i sidste øjeblik fremlægger yderligere materiale, hvilket er muligt, da Retsplejelovens regler om behandling af civile sager i første instans på dette punkt ikke er overført til forbudskapitlet.

Forbud i patentsager nedlægges næsten altid på betingelse af, at rekvisitionen stiller en af fogeden fastsat sikkerhed.

---

6. Omkostninger

Der gælder for forbudssager en særlig regel om fastsættelse af sagsomkostninger angivet i Retsplejelovens § 647, der går ud på, at såfremt rekvirenten tilbagekalder begæringen, eller forbud nægtes, eller hvis et nedlagt forbud ophæves under fogedsagen, træffes der efter anmodning bestemmelse om sagsomkostninger. Heraf kan slutes, at hvis forbud nedlægges, må omkostningsspørgsmålet afgøres under justificationssagen, og afhængig af dennes udfald.

I den omtalte situation vil rekvisitus ofte have ganske store omkostninger til tekniske rådgivere, erklæringsafgivere, eventuelle forsøg og advokat, men det har hidtil ikke været muligt at opnå fogedrettens fastsættelse af sagsomkostninger, der dækker de faktiske omkostninger.

7. Ulemper ved den eksisterende procesform

Det er først og fremmest og som udgangspunkt sikkert, at fogedretten ikke er et velegnet forum til behandling af de komplicerede tekniske forhold, der forekommer i patentsager, da retten beklædes af en dommerfuldmægtig eller retsassessor, der næsten undtagelsesfrit aldrig har haft lejlighed til at bedømme en patentkonflikt. Dette forhold beror dels på den geografiske spredning af sagerne, dels på det forhold, at retternes juridiske medarbejdere på det omhandlede niveau i vidt omfang skifter stilling hyppigt. I visse sager er det set, at civildommeren selv overtager fogedretten i en patentkonflikt - som også forudsat i Retsplejerådets betænkning om arrest og forbud 1987 - og dette vil i høj grad betyde en forbedring af den konkrete sags behandling som følge af dommerens større erfaring.

Forbudssager om patentforhold er dernæst præget af modsætningsforhold. På den ene side er der et indlysende krav om, at forbudssagen skal gå frem med størst mulig hurtighed, men på den anden side er både nedlæggelse og nægtelse af forbud yderst indgribende for parterne, hvorfor der er et

ønske om at inddrage og belyse flest mulige tekniske forhold.

Det må være op til fogedretten at drage omsorg for, at de nævnte hensyn i størst muligt omfang tilgodeses, men rent faktisk er stillingen den, at fogedretten dels på grund af manglende kendskab til patentsager, dels på grund af manglende viden om den konkrete sag lader forberedelsen bero på parternes beslutninger, og fogedretten gør navnlig ikke brug af bestemmelsen i Retsplejelovens § 647, hvorefter den kan afskære en bevisførelse, som findes uforenelig med hensynet til forretningens fremme. Det er derfor ikke underligt, at der fremlægges meget omfattende dokumentationsmateriale, der ofte er af meget kompliceret natur. I forbindelse med forberedelsen er det også en ulempe, at der ikke findes sanktioner, der kan bringes i anvendelse overfor en part, som ikke overholder frister vedrørende skriftvekslingen, når sådanne er aftalt mellem parterne eller fastsat af fogeden.

På den anden side ses det også, at fogedretten får et for ringe grundlag at træffe afgørelse på i patentsager, da den korte forberedelsestid ikke gør det muligt for parterne at tilrettelægge processtoffet og give problemerne den behandling, som deres kompleksitet og vigtighed egentlig begrunder.

De omtalte ulemper træder særligt tydeligt frem, når det erindres, at justificationssagen, som omtalt i afsnit A. 8 om landsretsbehandlingen, tager alt for lang tid. En summarisk behandling ved fogedretten - selv sagt med de tilsigtede forbedringer - ville være mere acceptabel, hvis en endelig afgørelse af konflikten kunne opnås hurtigere.

C. PATENTLOVENS REGLER OM ADMINISTRATIV OMPRØVNING

1. Indledning

Med virkning fra 1. marts 1993 blev det muligt at begære administrativ omprøvning af patenter i Danmark. Ved administrativ omprøvning af et patent forstås Patentdirektoratets behandling af og stillingtagen til en begæring om begrænsning eller ugyldighedskendelse af patentet, og omprøvningen er et alternativ til at prøve et patents omfang eller gyldighed ved domstolene. Administrativ omprøvning kan endvidere være et middel for patenthaveren til at få præciseret et eksisterende patent i forhold til nye modhold, som ikke forelå i forbindelse med udstedelsen.

Administrativ omprøvning vil i de fleste tilfælde være besparende i såvel tidsmæssig som økonomisk henseende i forhold til en domstolsprøvelse, og der er ved den administrative omprøvning adgang til at inddrage Patentdirektoratet's særlige patenttekniske og patentjuridiske ekspertise.

Reglerne om administrativ omprøvning findes hovedsageligt i Patentlovens ("PTL") §§ 53 a - 53 f samt § 55 a. Endvidere findes udførlige regler om sagsbehandlingen i Patentbekendtgørelsens ("PBK") kap. 14.

Jf. PTL § 53 b kan enhver over for Patentdirektoratet fremsætte begæring om, at et patent, der er meddelt af Patentdirektoratet, omprøves. Begæring kan først fremsættes efter, at fristen for indsigelse, jf. PTL § 21, er udløbet, eller efter at en indsigelsessag er endeligt afgjort.

Siden adgangen til administrativ omprøvning blev indført i 1993 har Patentdirektoratet modtaget 49 begæring om administrativ omprøvning. Størstedelen af begæringerne hidrører fra større virksomheder. Af samtlige begæring er 9 indsendt af patenthaver selv. Et ikke ubetydeligt antal af samtlige begæring har tilknytning til patentkonflikter, som behandles ved domstolene.

2. Begæring fra andre end patenthaver

Det følger af PTL § 53 c, at begæring om omprøvning fra andre end patenthaver alene kan støttes på de ugyldighedsgrunde, som er angivet i PTL § 52, stk. 1, og ved afgørelsen af en begæring om omprøvning kan Patentdirektoratet erklære patentet ugyldigt eller opretholde det i ændret eller uændret form.

Begæring om omprøvning fra en anden end patenthaver vil kunne være relevant i tilfælde, hvor tredjemand mener, at en andens patent er ugyldigt eller er givet et for vidt beskyttelsesområde. Ønsker tredjemand at markedsføre et produkt, der strider mod et patentkravs ordlyd, vil han under omprøvningen eventuelt kunne få konkurrentens patent indskrænket eller erklæret ugyldigt og derved afværge et ellers truende sagsanlæg fra patenthaver.

Ved en begæring om omprøvning af en andens patent indsendes en skriftlig begæring med anmodning om, at patentet skal kendes helt eller delvist ugyldigt. Begæringen skal indeholde alle de påstande, argumenter og beviser, som understøtter, at patentet bør erklæres helt eller delvis ugyldigt. Patenthaver gøres bekendt med begæringen og gives mulighed for at afgive et indlæg.

Omprøvningen sker på grundlag af det materiale, som allerede har været fremme i Patentdirektoratets behandling af sagen, samt de nye påstande, argumenter og dokumenterede oplysninger, der fremkommer under omprøvningen. Patentdirektoratet foretager således ikke en yderligere nyhedsundersøgelse og efterprøver ikke på egen hånd den nyhedsundersøgelse, der allerede er blevet foretaget i forbindelse med patentansøgningens behandling.

Finder Patentdirektoratet, at patentet skal erklæres helt eller delvist ugyldigt, har afgørelsen tilbagevirkende kraft tilbage til den dag, hvor patentansøgningen blev indleveret jf. PTL § 55 a.

---

3. Begæring fra patenthaver

Også patenthaver selv kan, jf. PTL § 53 e, fremsætte begæring om, at gyldigheden af hans patent endnu engang prøves i forhold til de (nu) foreliggende modhold. Dette sker i forbindelse med en præcisering af beskrivelse, krav og tegninger i forhold til sådanne modhold.

Adgang til at søge eget patent omprøvet kan anvendes som led i forberedelsen af en sag om patentindgreb for på den måde at foregribe en forventelig ugyldighedsindsigelse fra krænkeren.

Patenthaver skal indsende en skriftlig begæring, der kan indeholde et forslag til præcisering af beskrivelse, patentkrav eller tegninger til Patentdirektoratet. Begæringen behøver ikke være begrundet, og patenthaver er eneste part i sagen. Først når patentet offentliggøres i ændret skikkelse, kan tredjemand klage over Patentdirektoratets afgørelse ved at indbringe afgørelsen for Patentankenævnet.

Finder Patentdirektoratet, at patentet kan ændres, vil dette ske med virkning for fremtiden jf. PTL § 55 a.

4. Anke til Patentankenævnet

Patentdirektoratets afgørelse i omprøvningssagen kan indbringes for Patentankenævnet af både patenthaver og den, der har begæret et patent, der tilhører en anden, omprøvet. Andre, der har interesse i den pågældende afgørelse, kan ligeledes indbringe afgørelsen for Patentankenævnet.

5. Administrativ omprøvning - domstolsprøvelse

Reglerne om administrativ omprøvning er ikke til hinder for, at tredjemand kan indbringe et ugyldighedssøgsmål direkte for domstolene, og der vil derfor under tiden opstå "konkurrence" imellem domstolenes prøvelse af patenters gyldighed og en eventuel administrativ omprøvning.

i) Retssag anlagt efter at begæring om administrativ omprøvning er indgivet - udsættelse af domstolsbehandlingen?

Kompetenceproblemet er søgt løst ved PTL § 53 a, der bestemmer, at en sag om ugyldighed, som anlægges, mens en begæring om omprøvning ikke er færdigbehandlet af patentmyndigheden, kan stilles i bero af retten, indtil der er truffet endelig afgørelse af patentmyndigheden.

Efter sin direkte ordlyd forudsætter bestemmelsen, at begæring om omprøvning er fremsat inden retssagens anlæg. Der er tale om en fakultativ regel, og retten kan således vælge ikke at stille sagen i bero, eksempelvis hvor begæringen om omprøvning ikke findes velbegrundet eller hensigtsmæssig. Sidstnævnte kan for eksempel tænkes at forekomme i den situation, hvor det er klart, at vidneforklaringer vil være afgørende for ugyldighedsspørgsmålet.

ii) Retssag anlagt før begæring om administrativ omprøvning er indgivet - udsættelse af domstolsbehandlingen?

Bestemmelsen i § 53 a regulerer efter sin ordlyd ikke den situation, hvor en begæring om omprøvning fremsættes, efter at retssag om patentets gyldighed og omfang er anlagt. Om retten i dette tilfælde kan og vil sætte retssagen i bero afhænger af den almindelige regel om udsættelse af behandlingen af retssager i Retsplejelovens § 345.

For så vidt angår *begæring om omprøvning fra patenthaver* efter anlæggelse af retssag kan dette tænkes at forekomme dels i de situationer, hvor patenthaver har anlagt en krænkelssag mod tredjemand, og tredjemand påstår patentet helt eller delvist ugyldigt, og dels i de situationer hvor tredjemand har anlagt ugyldighedssag, og hvor der under retssagen fremkommer nyt modholdsmateriale.

Fremsætter patenthaver i sådanne situationer begæring om omprøvning for at få sit patent præciseret, har retten mulighed for at udsætte retssagen.

For så vidt angår *begæring om omprøvning fra tred-*

---

jemand efter anlæggelse af retssag forekommer dette typisk i den situation, hvor patenthaver først udtager stævning med påstand om patentkrænkel- se, hvorefter sagsøgte nedlægger påstand om, at patentet erklæres ugyldigt. Samtidig eller efterfølgende indgiver sagsøgte begæring om omprøvning med krav om, at patentet skal erklæres ugyldigt.

Landsretterne har været tilbageholdende med at stille verserende sager i bero i disse situationer, (se blandt andet ØL's kendelser af 9. og 10. december 1993 og 15. marts 1994 samt VL's kendelse af 29. juni 1995). Hensigtsmæssigheden af denne praksis har været diskuteret.

Et nærliggende spørgsmål er, hvorvidt en begæring om omprøvning kan udnyttes til at afværge eller forsinke et fogedforbud, idet Retsplejelovens § 502 indeholder hjemmel til, at en forbudsforretning kan udsættes på andre myndigheders afgørelse. Der foreligger enkelte fogedretskendelser på området, der imidlertid alle kommer til det resultat, at forbuds- begæringen kan fremmes, og retsstillingen må antages at være den, at selve det forhold, at der er begæret omprøvning, ikke i sig selv har betydning for vurderingen af, om forbudet kan nedlægges.

iii) Skal den administrative omprøvning stilles i bero?

Såfremt retten under en retssag vælger ikke at ud- sætte behandlingen af denne på udfaldet af en be- gæring om administrativ omprøvning, opstår spørgs- målet om, hvorvidt Patentdirektoratet skal stille om- prøvningen i bero på udfaldet af retssagen. Hidtil har Patentdirektoratet stillet sig på det standpunkt, at der kun under helt ekstraordinære omstændighe- der kan ske berostillelse.

Dette synes at stemme med, at patentloven ikke indeholder nogen udtrykkelig hjemmel til at bero- stille omprøvningen (modsat hvad der gælder for domstolsbehandling, jfr. patentlovens § 53 a og rets- plejelovens § 345). Det er således tvivlsomt, om Patentdirektoratet overhovedet kan stille omprøvning i bero, hvis begge parter ikke er enige heri.

Hvis der ved endelig domstolsafgørelse er statue- ret ugyldighed af patentet, bortfalder omprøvnings- sagen selvsagt.

6. Ulemper ved den eksisterende ordning

Administrativ omprøvning er i realiteten en fortsæt- telse af adgangen til at rejse indsigelse i resten af patentets registreringsperiode. Da tredjemands omkostninger er relativt lave i forbindelse med en begæring om administrativ omprøvning, kan incita- mentet selv på et spinkelt grundlag være stort med hensyn til at fremsætte en sådan begæring. Herved skabes der unødvendig usikkerhed om patentet i hele dets løbetid.

Det er desuden en ulempe, at patenthaver under en verserende retssag kan begære administrativ omprøvning uden at orientere retten og modparten, og uden at modparten bliver part.

Det er endvidere problematisk, at tredjemands be- gæring om administrativ omprøvning kan indebære parallel behandling ved domstolene og Patentdirek- toratet, hvilket kan medføre betydelige omkostnin- ger.

Det er samtidig en ulempe, at der er konkurrence mellem domstolsbehandling og behandling ved Patentdirektoratet, idet der ikke er klare regler, der tager stilling til, hvilken sag der skal fremmes, og hvilken sag der skal stilles i bero.

I den forbindelse kan der peges på følgende spørgs- mål:

Skal en landsretssag, der er anlagt efter at der er blevet begæret administrativ omprøvning af tredie- mand, ubetinget stilles i bero, til der foreligger en afgørelse ved Patentdirektoratet, eventuelt ved Pa- tentankenævnet?

Skal en landsretssag, der er anlagt før, der er indgi- vet begæring om administrativ omprøvning af tre- diemand, stilles i bero på udfaldet af den admini- strative omprøvning?

Skal en forbudsbegæring stilles i bero på begæring af administrativ omprøvning indgivet såvel før som efter forbudsrekvisitionen?

Skal patentdirektoratet behandle en begæring om administrativ omprøvning, selv om domstolene ikke stiller behandlingen i bero, eller skal Patentdirektoratet stille sagen i bero, hvis domstolene skal fortsætte behandlingen?

Danmark er det eneste land i EU, som giver tredje-
mand adgang til administrativ omprøvning i hele
patentets løbetid.

KAPITEL II

UDENLANDSK LOVGIVNING

Håndhævelse af patentrettigheder i udlandet

Der er i AIPPI regi (Association Internationale pour la protection de la Propriété Industrielle) af en række lande udarbejdede rapporter vedrørende procedure og sanktioner i sager vedrørende immaterialretlige konflikter i forskellige lande (Rapports des Groupes Q134 B, Exercise des droits de propriété intellectuelle: Procédure et sanctions). Ved beskrivelsen af håndhævelsen af patentrettighederne i udlandet tages der udgangspunkt i besvarelserne i AIPPI rapporten.

Arbejdsgruppen har herudover udarbejdet et spørgeskema med supplerende spørgsmål. Dette spørgeskema er sendt til advokater i England, Frankrig, Holland, Norge, Sverige og Tyskland. Besvarelserne af dette spørgeskema vil ligeledes indgå i beskrivelsen af håndhævelsessystemet i de enkelte lande.

A. ENGLAND

1. Procesordningen

I England er der to retter i første instans, the Patents Court og the Patents County Court. The Patents Court er en del af High Court og er sammensat af dommere med en speciel viden vedrørende patenter. The Patents County Court bruges i mindre komplicerede sager. Direktøren for the Patent Office kan også træffe afgørelse i patentsager. Afgørelser fra disse første instans domstole og myndigheder kan appelleres. Der træffes både afgørelse om midlertidige fagedforbud, om patentets gyldighed, samt om krænkelssespørgsmål ved disse domstole.

Fagedforbudssager fremmes normalt indenfor nogle uger. I nogle enkelte meget vigtige tilfælde behandles sagerne indenfor få dage eller timer.

2. Bevis

Det engelske retssystem indeholder forskellige måder, hvorpå der tvangsmæssigt kan fremskaffes bevismaterialer. Bevis kan bl.a. skaffes ved en såkaldt discovery procedure, hvor en part pålægges at fremlægge relevant materiale i sagen. Det er således normalt ikke noget problem at fremskaffe det nødvendige bevis i engelske patentsager.

3. Brug af eksperter

Eksperters som bevismiddel bruges ofte i engelske patentkrænkelssager. Ekspertudsagn bruges også ofte, men dog ikke altid i sager vedrørende midlertidigt fagedforbud.

Hver part vælger selv eksperter, der kommer med udtalelser i sagen, dels i form af rapporter og dels i form af vidneudsagn i retten. Ekspertudsagn bruges både i forbindelse med spørgsmål om gyldighed og om krænkelse. I sager om gyldighed af patenter har ekspertudsagn stor betydning. I sager om midlertidige fagedforbud bruges ekspertudsagn i mindre grad.

Dommerne i The Patent Court er i besiddelse af tekniske kvalifikationer. De har desuden praktiseret ved The Intellectual Property Bar, og har procederet sager i the Patent Court. Der indkaldes i praksis ikke tekniske eksperter som meddommere.

4. Mundtlig eller skriftlig behandling

The Patent Court lægger i højere grad end tidligere vægt på skriftlige fremstillinger fremfor mundtlig forhandling. Dette gælder både under forberedelsen og i forbindelse med domsforhandlingen. Før domsforhandlingen udveksles der rapporter udfærdiget af eksperter, samt vidneudsagn nedfældet på skrift. Retten forlanger desuden, at der før domsfor-

---

handlingen afleveres et dokument indeholdende proceduren i hovedtræk. Disse tiltag har forkortet længden af den mundtlige behandling af sagen i retten. Den mundtlige behandling af sagen er dog fortsat af stor betydning.

5. Kompensation

—

6. Omkostninger

The Patent Court når som regel frem til, at den vindende part skal have dækket sine omkostninger i forbindelse med retssagen. Dette betyder normalt, at den vindende part reelt får dækket mellem to tredjedele og tre fjerdedele af sine omkostninger. Der tillægges normalt ikke omkostninger til den vindende part i forbindelse med fogedsagen. Disse tillægges i givet fald i forbindelse med den efterfølgende retssag. Normalt tilkendes der kun en standardmæssig dækning af omkostningerne, ud fra en vurdering af hvad omkostningerne rimeligvis kan have været. I enkelte tilfælde gives der dog fuld dækning af partens omkostninger. Såfremt der er uenighed om sagsomkostningerne, føres der en særskilt sag herom. Denne sag føres normalt ved de almindelige domstole.

7. Tilfredshed med systemet

Ifølge besvarelsen af spørgeskemaet er der tilfredshed med det engelske håndhævelsessystem, både hvad angår hurtighed, effektivitet, forudsigelighed, kvaliteten af dommene og i relation til omkostningsspørgsmålet. I besvarelsen anføres det, at en stor del af årsagen hertil er, at dommerne er besiddelse af tekniske kvalifikationer, og at de selv har prøvet at procedere sager i the Patent Court.

B. FRANKRIG

1. Procesordningen

I Frankrig er der udpeget 10 første instans domstole (tribunal de grande instance) og 10 appeldomstole, der tager sig af patentkrænkelssager. Fogedforbudssager afgøres af én dommer ved ovennævnte domstole alene. Dette vil i nogle retskredse være den samme dommer, som pådømmer selve patentsagen, mens det i andre tilfælde er en anden dommer, der pådømmer fogedforbudssagen.

Domstolene tager både stilling til spørgsmål om patentets gyldighed, samt om krænkelse af patentet, når sagen bliver indbragt for dem.

I sager om midlertidigt fogedforbud kan der gå mellem tre og seks måneder fra begæring indgives, til et eventuelt fogedforbud gives. Dette skyldes dels, at der gives rekvisitus tid til at forberede sig, samt at der går et stykke tid fra sagen behandles mundtligt i retten, til et eventuelt forbud gives.

2. Bevis

Hvis der ikke kan skaffes bevis på anden måde, kan sagsøgeren i patentsager med rettens godkendelse få en foged ud til den formodede patentkrænkers forretningssted. Dette kan ske, uden at den formodede patentkrænker informeres. Fogeden laver en beskrivelse af materialet og dokumenterne på forretningsstedet og indsamler om muligt nogle prøver af materialet og kopier af dokumenterne til brug for den senere fremlæggelse i retten.

Hvis retten når frem til, at der er sket en krænkelse af patentet, kan den antage en regnskabskyndig, der skal indsamle beviser for det tab, der er lidt af den krænkede patentindehaver.

I forbindelse med ovennævnte fremgangsmåder er der udviklet specielle regler, der skal sikre, at tekniske og forretningsmæssige hemmeligheder beskyttes.

Udover disse fremgangsmåder, har sagsøgeren ikke ret til tvangsmæssigt at formå sagsøgte til at producere bevismateriale.

3. Brug af eksperter

Hver af parterne kan føre tekniske eksperter som vidner. Der kan fremlægges skriftlige erklæringer fra disse eksperter. Retten kan desuden tillade, at patentagenter, der assisterer advokaten i en sag, kort tilkendegiver deres mening om et teknisk aspekt i sagen. Tekniske eksperter bruges dog ikke i særlig høj grad, og slet ikke i forbudssager.

4. Mundtlig eller skriftlig behandling

I franske patentsager skal de skriftlige indlæg, der gives før domsforhandlingen alene indeholde en kortfattet beskrivelse af den lovgivning og fakta, parterne ønsker at påberåbe sig. Anbringenderne kommer først frem i deres fulde udstrækning i forbindelse med domsforhandlingen. De anbringender, parten ønsker at påberåbe sig skal dog fremgå af den skriftlige fremstilling. Ellers vil retten ikke lade anbringendet indgå i bedømmelsen af sagen.

5. Kompensation

I patentkrænkelssager gives kompensation som en erstatning for det lidte tab. Der gives erstatning for mistet fortjeneste ved salg i Frankrig. Hvis patentindehaveren ikke selv bruger patentet i Frankrig ydes der kompensation ud fra den tabte licensafgift. Den krænkede patentindehaver kan ikke kræve konfiskation af den krænkende parts fortjeneste.

6. Omkostninger

Den vindende part kan i princippet få dækket alle omkostninger. I realiteten dækkes omkostningerne kun delvist, fordi domstolene som regel finder, at de reelle omkostninger i forbindelse med sagen har været for høje. Advokatomkostninger betales dog altid af den tabende part. De udregnes efter en be-

stemt salærtakst, der afhænger af om sagen føres i første eller anden instans.

7. Tilfredshed med systemet

Det franske patentsystem bliver stærkt kritiseret på grund af den måde, erstatning udregnes på. I nogle tilfælde overstiger den fortjeneste, patentkrænkeren har haft, den erstatning patentindehaveren får tildelt. Patentkrænkeren vil derfor i nogle tilfælde med fordel kunne fortsætte krænkelsen længst muligt. Det foreslås derfor af en del franske advokater, at der i stedet indføres et system, hvorefter indehaveren af patentet kan vælge imellem at få godtgjort eget tab eller at få tildelt den fortjeneste, krænkeren af patentet har opnået.

Der er desuden en del kritik af hurtigheden og forudsigeligheden i patentsystemet, hvilket dog efter advokaternes, der har besvaret forespørgslen, mening formentligt er et generelt fænomen i de enkelte lande, og formodentligt ikke kan løses, når der skal tages hensyn til den sagsøgtes mulighed for at have tid til at forberede sig, mv.

C. HOLLAND

1. Procesordningen

Behandlingen af patentsager i både første og anden instans er samlet, således at domstolene i Haag har eksklusiv kompetence til at behandle disse sager. Dette gælder både i civile sager og i straffesager, samt i sager vedrørende udstedelse af fagedforbud. Domstolene i Haag behandler både sager om gyldighed og krænkelse af patenter. Dommerne opnår herved en høj grad af ekspertise i disse sager. Nogle af dommerne har desuden teknisk ekspertise, men der er ikke noget krav hertil.

I fagedforbudssager skelnes der mellem simple og mere komplicerede sager. Der er en speciel ordning for de mere komplicerede sager. Sagsøgeren kan i stævningen anmode om, at sagen behandles efter denne ordning. Efter denne ordning afgives der processkrifter af begge parter, inden den mundtlige behandling. I de almindelige forbudssager går der mellem 6 uger og 3 måneder fra der indgives en anmodning, til den mundtlige forhandling. I de mere komplicerede sager går der 3 til 4 måneder.

Sagsøgeren kan i hovedsagen vedrørende krænkelse eller gyldigheden af et patent anmode om en hurtig behandling af sagen. Dette betyder, at dommeren vil træffe afgørelse i sagen indenfor et år. Dommeren fastsætter bestemte tidspunkter for afgivelse af processkrifter og for domsforhandlingen. Parterne skal have eksplicit tilladelse, hvis de ønsker at komme med supplerende bevisførelse for retten.

2. Bevis

Hvis en hollandsk domstol i en patentsag mener, at der er sket en krænkelse af et patent, kan domstolen på sagsøgerens anmodning træffe afgørelse om, at den sagsøgte skal skaffe oplysning f.eks. om producenten og køberne af det produkt, der krænker sagsøgerens patent, samt om omfanget af brugen af produktet. Domstolen vil dog kun træffe en så-

dan afgørelse, hvis den finder, at der er sket en krænkelse.

Domstolene kan under en sag afgøre, at en part skal møde op med henblik på at give bestemt information. Domstolen kan desuden anmode parten om at fremlægge bestemte dokumenter, herunder bogføringsmateriale som parten ifølge den hollandske lovgivning er forpligtet til at opbevare. Hvis fremlæggelse ikke sker, kan domstolene tillægge det processuel skadevirkning.

Der gælder i hollandsk ret regler om, at domstolene kan tillægge det processuel skadevirkning, at den ene part ikke ønsker at give bestemte oplysninger.

3. Brug af eksperter

Der bruges eksperter både i forbudssager og i almindelige patentsager. Hver part kan fremlægge erklæringer fra egne vidner med særlig teknisk ekspertise. Patentagenter kan også inddrages i sagen ved afgivelse af forklaring om de tekniske aspekter i sagen. Patentagenter kan desuden procedere i sagen.

Retten kan desuden udmelde eksperter i sagen. Retten vil altid spørge parterne i sagen, før den udmelder eksperter. Der anvendes ofte eksperter fra den hollandske patentmyndighed.

4. Mundtlig eller skriftlig behandling

De hollandske domstole lægger lige meget vægt på den mundtlige forklaring i retten og på den skriftlige fremstilling.

5. Kompensation

Som kompensation kan den vindende part vælge mellem at få dækket sit tab eller at få fortjenesten, den krænkende part har opnået ved krænkelsen. I sager, hvor det er svært at bevise f.eks. hvor stort tabet af fortjeneste har været, kan retten skønsmæssigt fastsætte en rimelig erstatning.

---

6. Omkostninger

Den tabende part i en patentkrænkelssag vil blive pålagt at dække en bestemt procentsats af omkostningerne. Den tabende part skal dække alle omkostninger til de eksperter, retten har udmeldt. Hver part dækker selv omkostninger til de eksperter, parten selv har antaget.

7. Tilfredshed med systemet

Det hollandske system til håndhævelse af patenter er ifølge den hollandske advokat, der har besvaret det udsendte spørgeskema, både retfærdigt og tilfredsstillende i relation til parametre som hurtighed, effektivitet, forudsigelighed, kvalitet og omkostninger.

D. NORGE

1. Procesordningen

I henhold til den norske patentlov behandles sager vedrørende retten til en opfindelse, der er søgt patent for; sager vedrørende patentmyndighedens afvisning af en ansøgning om patent; sager vedrørende ugyldighed og overførsel af et patent og sager vedrørende tvangslicens af Oslo byrett.

Patentkrænkelssager behandles ved retten i den retskreds, hvor sagsøgte bor eller har forretningssted. I nogle tilfælde behandles en sag, der vedrører både gyldigheds- og krænkelsspørgsmål af Oslo byrett.

Sager vedrørende midlertidig retsforfølgning behandles af den ret, der er kompetent i hovedsagen. Begæringer om fagedforbud forud for hovedsagens anlæg behandles af namsretten, der i de fleste tilfælde er en afdeling af herreds- eller byretten.

Behandlingstiden i sager om midlertidigt fagedforbud varierer fra 1-3 dage i hastende sager op til 3-4 uger i mindre hastende sager.

2. Bevis

En part i patentsagen kan pålægges at fremlægge et dokument, denne er i besiddelse af. Modparten må angive præcist, hvilke dokumenter der ønskes fremlagt, da det ikke generelt kan kræves, at alle dokumenter af betydning for sagen fremlægges. I særligt vigtige tilfælde kan retten afsige kendelse om tvangsfuldbyrdelse af en beslutning om, at en part skal fremlægge dokumenter i sagen.

3. Brug af eksperter

Parterne kan begære, at der antages fagkyndige dommere i en sag. Oslo byret har en liste over dommere, der er privatansatte ingeniører med viden om patenter. Udnævnelse af dommerne sker i samråd med parternes advokater.

Herudover kan hver part føre teknisk sagkyndige vidner. Erklæringer fra disse fremlægges med modpartens samtykke.

4. Mundtlig eller skriftlig behandling

Domstolene baserer udelukkende sine afgørelser på det, der påberåbes og fremlægges under den mundtlige forhandling. Skriftlige dokumenter tages kun i betragtning i det omfang, de påberåbes og fremlægges mundtligt under domsforhandlingen.

I visse tilfælde kan der dog udstedes midlertidigt fagedforbud uden forudgående mundtlig behandling af sagen. Der kan i disse tilfælde kræves en efterfølgende mundtlig behandling af sagen.

5. Kompensation

Den, der krænker et patent, skal betale erstatning for den udnyttelse, der er sket af patentet. Heri ligger, at krænkeren af patentet skal betale en kompensation, der svarer til en rimelig licensafgift. Hvis indehaveren af patentet kan dokumentere at have haft et større tab end den kompensation, der gives i form af en rimelig licensafgift, kan der gives erstatning for dette. Norsk praksis er meget begrænset på dette område.

6. Omkostninger

Som hovedregel skal den tabende part dække den vindende parts omkostninger. Efter hovedsagens afslutning afleverer de procederende advokater en opgørelse over de omkostninger i sagen, der kræves dækket. Dette indbefatter advokatsalærer, udgifter til eksperter mv. Retten træffer afgørelse på baggrund heraf.

7. Tilfredshed med systemet

Patentsystemet i Norge fungerer stort set tilfredsstillende. Generelt tager behandlingen af sager dog for lang tid. Dette skyldes dels, at domstolene har

lange ventetider, men også at parterne beder om fristforlængelser. Der er desuden betydelige omkostninger forbundet med at føre patentsagerne. Dette betyder, at en part, der ikke har midler har svært ved at håndhæve sin ret.

E. SVERIGE

1. Procesordningen

Patentsager behandles i første instans af Stockholms tingsrätt. Sagerne kan appelleres til Svea Hovrätt og herefter til Högsta domstolen, hvis der gives en tilladelse til behandling i tredje instans. Retterne behandler både sager om et patents gyldighed og om krænkelse af patentet, ligesom sager om midlertidigt fogedforbud behandles af disse domstole.

Behandlingstiden i sager vedrørende midlertidigt fogedforbud er fra nogle dage til nogle måneder. Domstolen kan meddele et foreløbigt forbud i en sag, uden at den formodede krænker får mulighed for at ytre sig.

2. Bevis

Ifølge svensk ret er der i patentsager en mulighed for tvangsmæssig fremskaffelse af skriftlige beviser. Denne bestemmelse har dog i praksis en begrænset værdi, da det først må identificeres, hvad det er, der skal fremskaffes. Editionspligten anvendes derfor sjældent. En anden årsag til, at editionspligten sjældent anvendes er, at krænkeren af patentet kan påberåbe sig, at forretningshemmeligheder skal beskyttes. Bestemmelsen kan dog anvendes til at fremskaffe bogføringsmateriale med henblik på beregningen af den krænkede parts tab.

3. Brug af eksperter

Ekspertter bruges både i sager om midlertidigt forbud og i hovedsagen. I hovedsagen antager retten 2 teknisk kvalificerede personer, som optræder som dommere sammen med de juridiske dommere. Der er to juridiske dommere, hvoraf én har større stemmewægt end de øvrige ved stemmelighed. Ofte er den ene af de tekniske dommere udpeget fra Patentbesværsrätten, mens den anden ofte er en professor. Parterne har ingen indflydelse på udpegnin- gen af tekniske dommere. I sager vedrørende mid-

lertidigt fogedforbud beklædes retten af én juridisk dommer og én teknisk dommer. Hvis der træffes afgørelse om fogedforbud under hovedsagen, afgøres dette af alle de udmeldte dommere. Parterne kan herudover benytte egne eksperter.

De juridiske dommere har via centraliseringen af patentsager i Sverige opbygget en praktisk erfaring i patentsagerne, der kan gives videre til nye dommere, der kommer til afdelingen.

4. Mundtlig eller skriftlig behandling

Den svenske procesordning bygger på et princip om mundtlighed. Ifølge dette skal hele sagen i princippet præsenteres mundtligt. Man gør dog i praksis visse undtagelser fra princippet, idet det tillades, at ikke alt skriftligt materiale i sagen læses op under domsforhandlingen.

Forberedelsen kan både være mundtlig og skriftlig. I patentsager sker forberedelsen primært skriftligt. Domstolene læser de skriftlige dokumenter i sagen. Men domstolene træffer ikke afgørelse alene på grundlag af de skriftlige dokumenter i hovedsagen. I sager vedrørende midlertidigt forbud kan der derimod træffes afgørelse på et skriftligt grundlag alene.

Stockholms tingsrätt har i de senere år i mere komplicerede sager forlangt at få parternes sagsfremstilling i skriftlig form lige før domsforhandlingen. Dette er dog blot en praktisk og effektiv måde for dommerne at sætte sig ind i sagen på.

5. Kompensation

Kompensation gives med et beløb, der modsvarer licensafgiften for udnyttelsen af patentet. Hvis den krænkede har lidt skade i et omfang, der overstiger licensafgiften, kan den krænkede få dækket dette tab. Tabet kan f.eks. udgøres af, at patentindehaveren har mistet fortjeneste, eller at patentindehaveren har måttet sænke prisen på sit produkt. Dette tab kan der ydes erstatning for. Der kan desuden gives kompensation for modpartens uberettigede

---

berigelse. Der gives dog ikke særligt ofte kompensation for modpartens berigelse.

6. Omkostninger

Den vindende part skal have dækket samtlige de omkostninger, der med føje har været afholdt for at varetage partens interesser, herunder udgifter til advokatbistand, tekniske rådgivere og eksperter, tekniske forsøg mv. Sagsomkostningsspørgsmålet pådømmes sammen med den øvrige del af sagen.

7. Tilfredshed med systemet

Det svenske system fungerer i det store og hele godt. Systemet er rimeligt hurtigt, effektivt, forudsigeligt, har faglig kvalitet og omkostningsmæssigt rimeligt set i et internationalt perspektiv med en god omkostningsfordeling. Det kunne dog med fordel gøres endnu hurtigere, ligesom mulighederne for at indhente bevis kunne være bedre.

Besvareren af spørgeskemaet er af den opfattelse, at det danske syn- og skønsmands system har den fordel fremfor det svenske system, at parterne i dansk retssager bedre kan kontrollere, at de tekniske eksperter har forstået parternes ræsonnementer. I det svenske system ved man ikke noget om dette udover hvad der fremgår af dommen. Det svenske system fungerer dog rimeligt godt, hvad angår de tekniske eksperters høje kompetence og integritet.

F. TYSKLAND

1. Procesordningen

Gyldigheden af et patent afprøves i første omgang af patentmyndigheden (Patentamt og Bundespatentgericht). Denne afgørelse kan appelleres til Patentsenat des Bundespatentgericht. Bundespatentgericht træffer ligeledes afgørelse i sager om tilbagekaldelse af et patent. I nogle tilfælde kan sager vedrørende gyldigheden af et patent appelleres til Bundesgerichtshof.

Til behandling af patentkrænkelssager er der i hver enkelt delstat udpeget en bestemt første instans domstol (Landgerichte) og en bestemt anden instans domstole (Oberlandesgerichte). I hver ret varetages patentsagerne af en bestemt afdeling. Sager om midlertidigt fogedforbud behandles også af ovennævnte domstole.

Fogedforbud kan i princippet udstedes uden mundtlig behandling af sagen samme dag som ansøgning er indgivet eller dagen efter. Sådanne fogedforbud udstedt uden forudgående mundtlig forhandling er dog sjældne i Tyskland. Når der skal være mundtlig forhandling i sagen, er behandlingstiden to til tre uger. Hvis sagen appelleres, kan den tage tre til seks måneder mere.

2. Bevis

Sagsøger har som udgangspunkt bevisbyrden. Den part, der har bevisbyrden kan anmode den anden part om, at fremlægge dokumenter i sagen. Hvis modparten ikke fremlægger disse dokumenter, kan der tillægges processuel skadevirkning. Der er ingen tvangsmæssige måder at få modparten til at fremskaffe nødvendige informationer.

3. Brug af eksperter

Bundespatentgericht beklædes af tekniske dommere, mens der i de øvrige domstole ikke er nogle tekniske dommere. Dommerne har dog ekspertise i

---

behandling af patentsager, da det som nævnt kun er udvalgte domstole, der behandler patentsager.

Hver part kan indkalde egne tekniske eksperter og fremlægge erklæringer fra disse. Der er desuden mulighed for at høre tekniske eksperter under domsforhandlingen.

Retten kan også indkalde eksperter i patentsager. Eksperterne vælges ud fra forslag fra professorer eller fra parterne. I nogle retskredse vil eksperter indkaldt af retten være tekniske professorer, der som oftest ikke har nogen speciel viden om patenter. I andre retskredse anvender man patentagenter som eksperter. Det fremgår af det besvarede spørgeskema, at sidstnævnte løsning ikke kan anses for at være ideel.

4. Mundtlig eller skriftlig behandling

Den mundtlige forhandling bruges som en understøttelse af den skriftlige fremstilling. De skrevne dokumenter fungerer som basis for sagen.

5. Kompensation

Kompensation for en foretagen krænkelse gives enten som erstatning, vederlag/licens eller som berigelseskrav. I langt de fleste tilfælde gives kompensation som et vederlag for udnyttelsen i form af licens. Det vil ofte være svært at bevise et konkret tab.

6. Omkostninger

Den tabende part i patentkrænkelssagerne vil normalt blive pålagt at dække alle nødvendige og rimelige omkostninger i sagen til den vindende part. Advokatsalær beregnes ud fra faste takster. Der dækkes kun omkostninger for én patentagent. De omkostninger, der dækkes i øvrigt er kopiering af bilag, telefon, telefax, samt rimelige omkostninger til eksperter antaget af parterne mv.

7. Tilfredshed med systemet

Det tyske system fungerer efter besvarerens opfattelse tilfredsstillende. Manglen på en mulighed for tvangsmæssigt at pålægge modparten at fremskaffe beviser er dog en ulempe, ligesom erstatningsudmålingen kan være et problem.

KAPITEL III

UDVALGETS ANBEFALINGER

1. Patentsager ved fogedretten (værneting)

For at opnå størst mulig ekspertise og derved ensartethed i behandlingen af fogedsager om patentkonflikter finder Udvalget det mest hensigtsmæssigt at samle fogedsagerne ved én fogedret.

Med hensyn til placeringen af den kompetente fogedret har Udvalget været opmærksom på de regionale indvendinger, en sådan ordning kan indebære. Udvalget har imidlertid lagt vægt på de åbenbare fordele, en samling af fogedsagerne kan få.

I lighed med hvad der er gældende på varemærkeområdet, hvor Sø- og Handelsretten er enekompetent i første instans, foreslår Udvalget, at Fogedretten under Københavns Byret udpeges som eneste fogedret til behandling af forbudssager om patentindgreb. Det foreslås samtidig, at dommeren med ansvar for fogedsager selv varetager behandlingen af forbudssager på patentområdet, således at kontinuiteten og opbygningen af kompetence bevares.

Udvalget har ikke taget stilling til, om andre immaterialretlige sager bør henlægges til Københavns Byret. Da grænsefladerne mellem de forskellige immaterialretstyper ikke er entydige, bør dette spørgsmål analyseres nærmere.

Udkast til ændring i patentloven om værneting i forbudssager om patentindgreb ses i bilag III.

2. Patentsager ved landsretten (værneting)

Det er Udvalgets opfattelse, at det eksisterende toinstans system skal opretholdes i sager om patentkrænkelser og patenters gyldighed. Det er samtidig

opfattelsen, at der generelt er for få patentsager til at opbygge ekspertise på dette område ved begge landsretter. Samling af sagerne ved én landsret synes derfor hensigtsmæssigt i lighed med Udvalgets forslag om samling af fogedsagerne ved Københavns Byret. Et tilsvarende system kendes i Frankrig, Holland, Sverige og England.

Udvalget er opmærksom på, at der ligesom i spørgsmålet om samling af fogedsagerne også her gør sig regionale hensyn gældende.

Udvalget finder det ikke naturligt at samle sagerne i Sø- og Handelsretten, da sager om patentkonflikter ikke er af traditionel handelsteknisk karakter, som er kendetegnende for sagerne ved Sø- og Handelsretten.

Såfremt Udvalgets forslag følges med hensyn til samling af fogedsagerne i Københavns Byret vil det være naturligt at udpege Østre Landsret som enekompetent i første instans i disse sager. Justifikationssager i forbindelse med forbudssager ved byretten vil i givet fald skulle behandles i landsretten i København.

Udvalget foreslår derfor, at Østre Landsret udpeges som den kompetente ret i første instans i sager om patentkonflikter, idet sagerne fortsat henlægges til en bestemt afdeling i landsretten, som skal have ansvaret for de pågældende sager, således at der kan opnås kontinuitet i behandlingen af sagerne samtidig med, at der opbygges en kompetence i landsrettens afdeling på dette område. Udvalget vil finde det hensigtsmæssigt, at landsretten overvejer sin rotationsordning, så den opbyggede kompetence fastholdes i landsretten.

Udvalget har ikke taget stilling til, om andre immaterialretlige sager bør henlægges til samme afdeling i Østre Landsret, men dette spørgsmål bør analyseres nærmere, jfr. ovenfor under afsnit 1.

Udkast til ændring i patentloven om værneting i landsretssager ses i bilag III.

---

3. Administrativ omprøvning

Udvalget er opmærksom på, at baggrunden for indførelsen af adgang til administrativ omprøvning var et ønske om på en smidig og billig måde i forhold til gennemførelse af en retssag ved domstolene at få prøvet et patent efter udstedelsen.

Det er imidlertid Udvalgets opfattelse, at anvendelsen af administrativ omprøvning ikke altid fungerer tilstrækkelig hensigtsmæssigt i praksis. Et ikke ubetydeligt antal begæringer om administrativ omprøvning har tilknytning til retssager ved domstolene. Det vil sige, at administrativ omprøvning ikke som forventet medfører, at behandling af patentkonflikter ved domstolene undgås. Udvalget foreslår derfor en opstramning af reglerne på dette område.

i) Adgang til administrativ omprøvning for tredjemand

Udvalget foreslår, at tredjemand generelt afskæres fra at kunne begære administrativ omprøvning. Forslaget skal ses i lyset af Udvalgets forslag om adgang til at inddrage Patentdirektoratet under en sag om et patents gyldighed, jf. neden for under afsnit 4.

Ved helt at afskære denne adgang vil der kunne skabes større klarhed mellem indsigelsesinstituttet og domstolsprøvelsen. I medfør af patentlovens § 21 kan tredjemand inden 9 måneder fra bekendtgørelsen af patentmeddelelsen fremsætte indsigelse.

Efter indsigelsesfristens udløb bør enhver tvivl om patentets gyldighed eller udstrækning, som rejses af tredjemand, løses ved domstolene.

Med afskæring af tredjemands mulighed for begæring om administrativ omprøvning også under en verserende retssag fjernes tillige problemerne, der opstår i forbindelse med adgangen til for tredjemand at få sagen behandlet samtidig i henholdsvis Patentdirektoratet, Patentankenævnet og ved domstolene. Samtidig bortfalder spørgsmålet om berostillelse af sagen enten i Patentdirektoratet, Patentan-

kenævnet eller ved domstolene. Derved undgås omkostninger ved en parallelbehandling i de pågældende instanser.

Udelukkelse af adgangen for tredjemand til at begære administrativ omprøvning vil betyde, at tredjemand efter udløbet af indsigelsesfristen enten må gå til domstolene eller søge at løse problemet gennem forhandling med patenthaveren.

Udvalget har således ud fra en samlet vurdering fundet, at fjernelse af en række ulemper ved den eksisterende ordning om administrativ omprøvning for tredjemand vejer tungere end at opretholde ordningen til fordel for et mindre antal sager, hvor det vil være hensigtsmæssigt, at tredjemand kan begære administrativ omprøvning efter indsigelsesfristens udløb.

Udvalget skal samtidig henvise til, at Danmark er det eneste land i EU, som giver tredjemand adgang til administrativ omprøvning i hele patentets registreringsperiode.

ii) Adgang til administrativ omprøvning for patenthaver

a) Under en verserende retssag

Udvalget foreslår, at patenthavers adgang til administrativ omprøvning under en verserende retssag ophæves. Dette forslag skal ligeledes ses i lyset af Udvalgets forslag om adgang til at inddrage Patentdirektoratet under en sag om ugyldighed, jf. neden for under afsnit 4. I dette tilfælde bør det ligeledes være retten, der træffer den endelige afgørelse i sagen, jf. oven for under afsnit 3, i) om afskæring af tredjemands adgang til at begære administrativ omprøvning.

En række af de ulemper, som er nævnt i forbindelse med tredjemands begæring af administrativ omprøvning under afsnit 3, i) med hensyn til berostillelse mv. af sagsbehandlingen ved Patentdirektoratet, Patentankenævnet og domstolene, omfatter også den situation, hvor patenthaver begærer administrativ omprøvning under en retssag. Hertil kommer, at patenthavers begæring om administrativ omprøv-

---

ning under retssagen ikke kræves meddelt modparten, hvorved det normale princip om kontradiktion bliver fraveget. Disse ulemper vil derfor blive elimineret med Udvalgets forslag om ikke at give patenthaver adgang til administrativ omprøvning under en retssag.

b) I andre tilfælde

Det er Udvalgets opfattelse, at adgangen for patenthaver til at begære administrativ omprøvning i andre tilfælde, hvor indehaverens patent ikke er genstand for retssag, skal opretholdes. I disse tilfælde synes begrundelsen for indførelse af administrativ omprøvning for patenthaver selv fortsat velbegrundet. Patenthaver kan have en betydelig interesse i selv at kunne begrænse sit patent for derved at afværge en truende ugyldighedssag ved domstolene.

Udkast til ændring af patentlovens bestemmelser om administrativ omprøvning ses i bilag IV.

4. Udtalelse fra Patentdirektoratet

Som led i Udvalgets forslag under afsnit 3, som indebærer, at patenthaver og tredjemand ikke skal kunne begære administrativ omprøvning under en verserende retssag, foreslår udvalget, at Patentdirektoratets ekspertise på det patentjuridiske og patenttekniske område i stedet udnyttes ved, at retten som led i bevisførelsen på begæring fra en af parterne skal kunne træffe beslutning om at indhente en udtalelse fra Patentdirektoratet om et patent, der er omfattet af retssagen.

Anmodningen til Patentdirektoratet skal alene kunne indeholde spørgsmål, som vedrører den patenterede opfindelses nyhed og patenterbarhed, herunder anmodning om betydningen af omformuleringer af patentkravene. Desuden bør der kunne stilles uddybende spørgsmål til sagsbehandlingen i Patentdirektoratet i forbindelse med udstedelsen af patentet. Patentdirektoratet skal ikke tage stilling til patentets gyldighed.

Den part, der begærer en udtalelse fra Patentdirektoratet, skal konkretisere spørgsmålene til Patentdi-

rektoratet. Retten skal være frit stillet med hensyn til, hvilken vægt den vil tillægge Patentdirektoratets udtalelse.

For at fremme sagsbehandlingen ved retten bør svaret fra Patentdirektoratet foreligge hurtigst muligt. Med anmodningen om en udtalelse bør der følge en frist for besvarelsen.

Under retssagen bør der ligeledes være adgang til for retten på begæring af en af parterne at indkalde Patentdirektoratet som vidne i sagen. Indhentelse af en udtalelse fra Patentdirektoratet kan ifølge Udvalget ikke i sig selv erstatte syn- og skønsbehandling (jr. dog mindretallets udtalelse under afsnit 6 in fine). Det er Udvalgets forventning, at muligheden for at inddrage direktoratet i retssagen kan begrænse anvendelsen af syn og skøn. Det er rettens afgørelse, om syn og skøn efter begæring skal anvendes.

Udvalget foreslår, at forpligtelsen for Patentdirektoratet til at afgive en udtalelse på anmodning af retten præciseres i patentloven. Udkast til ændring af patentloven ses i bilag V.

5. Inddragelse af teknisk sagkyndige dommere

Udvalget har indgående drøftet spørgsmålet om, hvorvidt teknisk sagkyndige dommere bør deltage ved behandlingen af patentkonflikter ved domstolene. Efter Udvalgets opfattelse bør der sondres mellem behandlingen ved fogedretten og landsretten og behandlingen ved Højesteret.

i) Fogedretten og landsretten

a) Udvalgets overvejelser om inddragelse af teknisk sagkyndige dommere

Et flertal (Damsbo, Volkens, Ravn og Holm Svendsen) anbefaler, at såvel fogedret som landsret ved behandling af patentkonflikter bør tiltrædes af teknisk sagkyndige dommere. Til støtte herfor peges på, at patentsager ofte er meget komplicerede med et teknisk indhold, som bl.a. omfatter spørgsmål om

---

en opfindelse adskiller sig væsentligt fra kendt teknik i medfør af patentlovens § 2, stk. 1. Flertallet henviser i denne forbindelse til den tilsvarende problemstilling ved Sø- og Handelsretten, hvor der deltager teknisk sagkyndige dommere.

Efter flertallets opfattelse har juridiske dommere som udgangspunkt formentlig færre forudsætninger for at forstå de tekniske sammenhænge vedrørende en opfindelse, der er genstand for et sagsanlæg. Det kunne derfor være en fordel for de juridiske dommere at kunne drøfte de tekniske aspekter med sagkyndige meddommere. De korte begrundelser, som kendes i dag i en række domsafsigelser, kan efter flertallets mening give indtryk af, at de juridiske dommere ikke altid har den fornødne baggrund for at gå i dybden i denne type sager.

Med anvendelsen af teknisk sagkyndige dommere vil det i følge flertallet formentlig i en række tilfælde være muligt hurtigere at afslutte behandlingen af sagerne ved fogedretten eller landsretten, da disse dommere hurtigt og på et fagligt grundlag kan vurdere de tekniske synspunkter, som fremlægges i retten. Dette vil formentlig i sig selv efter flertallets opfattelse kunne løfte det niveau, som bevisførelsen kan ske på. Samtidig har disse dommere mulighed for at stille en række teknisk opklarende spørgsmål. Anvendelsen af syn og skøn vil i en række tilfælde kunne begrænses i retssager på grund af tilstedeværelsen af de teknisk sagkyndige dommere, hvilket i følge flertallet tillige vil kunne medvirke til yderligere hurtig afvikling af sagerne. Både i Sverige og Norge - med hvem der længe har hersket retsenhed på patentområdet - er der i følge flertallet gode erfaringer med teknisk sagkyndige i dommersædet, som i øvrigt muliggør, at større vægt kan lægges på den skriftlige forberedelse.

Ét medlem (Damsbo) finder, at teknisk sagkyndige dommere helt vil kunne overflødiggøre syn og skøn, jr. neden for under afsnit 6.

Et mindretal (Eskildsen, Plesner og Rørbøl) mener ikke, at teknisk sagkyndige dommere bør deltage ved behandling af patentkonflikter ved domstolene. Mindretallets opfattelse begrundes med, at juridiske dommere såvel i fogedretten som i landsretten

typisk har erfaring i at tage stilling til komplicerede spørgsmål, herunder tekniske spørgsmål gennem de oplysninger, som fremlægges i retten i form af dokumenter, tekniske redegørelser fra syn- og skønsmænd mv., samt fra den mundtlige sagsfremstilling fra parterne og deres advokater.

Med forslaget om at koncentrere sagerne i Københavns Byrets fogedafdeling og Østre Landsret kan der formentlig ved disse retter i følge mindretallet opnås yderligere ekspertise i behandlingen af patentsager.

Det kan efter mindretallets vurdering endvidere befrægtes, at sagkyndige dommere på grund af deres særlige tekniske viden, men manglende juridiske uddannelse og erfaring vil tage hensyn til forhold, som parterne ikke har haft lejlighed til at kommentere under retssagen. Af samme grund kan der være risiko for, at de teknisk sagkyndige dommere vil træffe beslutninger på et andet grundlag end de juridiske dommere.

Erfaringer fra Patentankenævnet viser efter mindretallets opfattelse, at det kan være vanskeligt at finde egnede eksperter, der kan afse tid til at deltage i patentsager, hvilket har givet anledning til en langstrakt behandling ved Ankenævnet.

Mindretallet peger desuden på, at en række lande som Tyskland, England, Frankrig og Italien ikke anvender teknisk sagkyndige dommere i retssager om patentkonflikter. At dette er tilfældet i Sverige og Norge skyldes i følge mindretallet, at retssagsproceduren her er forskellig fra den danske, hvor der er væsentlig større anvendelse af mundtlighed i processen.

Endelig peger mindretallet på, at spørgsmålet om anvendelse af teknisk sagkyndige dommere har været behandlet i en resolution (Question 136) vedtaget af Association Internationale pour la Protection de la Propriété Industrielle (AIPPI) på en kongres i 1998 i Rio de Janeiro, hvorefter der var almindelig tilslutning til, at dommere ikke må delegere sin kompetence til eksperter.

---

b) Udvalgets vurdering

Det har ikke været muligt på det foreliggende grundlag at nå til enighed i Udvalget om en fælles anbefaling vedrørende inddragelse af teknisk sagkyndige dommere i patentsager ved fogedretten og landsretten.

Der er imidlertid *enighed* i Udvalget om, at såfremt der inden for retsplejelovens område bliver opnået løsninger for andre retsområder, som indebærer inddragelse af teknisk sagkyndige dommere, skal dette ligeledes finde anvendelse i retssager om patentkonflikter.

ii) Højesteret

På grund af retsplejeformen ved Højesteret finder Udvalget, at der ikke skal være teknisk sagkyndige dommere ved Højesteret.

6. Effektivisering af syn- og skøninstittet

Det er Udvalgets generelle opfattelse, at syn og skøn i sager om patentkonflikter i dag i al for høj grad er omkostnings- og tidskrævende.

Et flertal (Eskildsen, Plesner, Rørbøl, Volkers, Ravn og Holm Svenden) går ind for at bevare syn- og skøninstittet i de her omhandlede sager. Flertallet *foreslår*, at der sker en effektivisering i brugen af syn og skøn, men at en sådan effektivisering ikke gøres til genstand for lovregulering.

Hvis Udvalgets forslag følges, hvorefter retten kan indhente udtalelse fra Patentdirektoratet, vil anvendelsen af syn og skøn efter flertallets vurdering formentlig kunne begrænses.

Såfremt der tillige indføres en ordning med inddragelse af teknisk sagkyndige dommere, kan en effektivisering af syn- og skøninstittet - i det omfang syn og skøn herefter anvendes - formentlig blive yderligere forstærket. Retten vil efter den almindelige regel i retsplejelovens § 341 kunne afskære syn

og skøn i det omfang ekspertisen må anses for dækket ind af de teknisk sagkyndige dommere.

De ændringer, der efter flertallets opfattelse er behov for, vedrører en opstramning af den praksis, der anvendes i dag ved syn- og skønsbehandling. Retten bør indtage en mere aktiv rolle i forberedelsen og gennemførelsen af syn og skøn, herunder bl.a. påse, at parterne samarbejder om anvendelsen af syn og skøn og undlader at misbruge instituttet i procestaktisk øjemed.

Som led i en effektivisering vil Udvalget pege på følgende forhold:

i) Udmeldelse af syn- og skønsmænd

Udmeldelse af syn- og skønsmænd kan føre til langvarige forhandlinger, idet det ofte ikke er muligt for parterne at nå til enighed om, hvilke personer, der skal udpeges. Desuden kan der i praksis ofte opstå problemer om inhabilitet på grund af de snævre kredse, hvorfra eksperter kan rekrutteres som syn- og skønsmænd.

Efter Udvalgets opfattelse bør retten gå væsentligt mere aktivt ind i udpegningen af syn- og skønsmænd. Til brug for rettens medvirken *foreslår* Udvalget, at der udarbejdes en liste over organisationer, som kan bringe egnede personer i forslag, således at retten kan rette henvendelse til disse organisationer.

ii) Spørgsmål til syn- og skønsmænd

Det er Udvalgets holdning, at udformningen af spørgsmål til syn- og skønsmænd er af afgørende betydning for en sags tilrettelæggelse og gennemførelse med henblik på opnåelse af et korrekt resultat enten i form af en dom eller et forlig.

For at imødegå problemer om antallet og detaljeringsgraden af spørgsmålene samt den tid, det tager for syns- og skønsmænd at svare, er det Udvalgets opfattelse, at retten også her bør gå mere aktivt ind i afviklingen af syn og skøn.

Udvalget foreslår derfor, at retten gennem anvendelse af retsplejelovens § 355 om forberedende møder yderligere styrer denne del af processen og specielt anvender adgangen til at fastsætte frister for udfærdigelse og afgivelse af spørgsmål og svar. Retten skal samtidig aktivt sikre overholdelsen af fristerne, jfr. tillige nedenfor punkt 7.

Ét medlem (Damsbo) er af den opfattelse, at teknisk sagkyndige dommere helt vil overflødiggøre syn og skøn i patentsager. Dette medlem finder, at tilstedeværelsen af teknisk sagkyndige dommere muliggør, at bevisførelsen om tekniske spørgsmål - også for landsretten - sker ved ensidigt indhentede erklæringer, således som det i dag allerede sker i forbudssager i Danmark (og i en række andre lande, herunder Sverige, Tyskland Holland, Frankrig og England), fordi erklæringerne vil blive underkastet kritisk vurdering af kvalificerede teknisk sagkyndige dommere. Der opnås herved også den praktiske og økonomiske fordel, at erklæringer mv. fra forbudssagen kan genbruges under en efterfølgende retssag.

Såfremt syn og skøn bevares, er dette medlem enig med flertallet i, at en effektivisering af syn-og skønstinstitutet bør ske som forslået.

7. Vejledning for behandling af patentsager ved fogedretten og landsretten

---

Udvalget foreslår, at processkrifter, herunder stævning, svarskrift, replik og duplik skal indeholde en mere detaljeret argumentation til støtte for parternes anbringender, herunder en nøjagtig angivelse af de tekniske synspunkter, der påberåbes. Det vil samtidig gøre det muligt for retten at deltage mere aktivt i behandlingen af sagen. Herved opnås en bedre opklaring af sagen, så den efterfølgende procedure kan forenkles og gøres kortere, herunder konkretisere forberedelsen af syn og skøn.

Efter Udvalgets opfattelse bør retten udarbejde en egentlig plan for sagens afvikling i samarbejde med sagens parter med krav om overholdelse af tidsfrister mv.

Til brug for gennemførelsen af sager om patentkonflikter ved landsretten, foreslår Udvalget, at landsretten udarbejder retningslinier, fx i form af en vejledning om gennemførelsen af disse sager i lighed med, hvad der kendes fra Højesteret. Den pågældende vejledning bør indeholde regler for sagernes tilrettelæggelse, herunder tidsfrister for de enkelte processuelle skridt i sagen.

Et udkast til vejledning er vedlagt som bilag VI.

8. Dækning af sagsomkostninger

Der er i Udvalget enighed om at det af proces- og omskostningsbesparende grunde bør henstilles til retterne, at de (jfr. Sverige) i højere grad end tilfældet er i dag ved tilkendelse af sagsomkostninger yder fuld dækning af alle afholdte omkostninger, med mindre sådanne må anses for afholdt uden føje.

9. Erstatning

Fastlæggelse af særlige erstatningsprincipper, bevisbyreregler mv. for patentsager falder udenfor nærværende kommissorium, men Udvalget er enig om at henstille til retterne, at der i højere grad end tilfældet er i dag ydes fuld dækning af de ved patentkrænkelser liddede tab, således at rettingssværet derved forbedres.

Patentretlige domme i UfR 1970-1998

	Højesteret	Østre Landsret	Vestre Landsret
1972	U72.325		
1973	U73.145		
1976	U76.495		
1977		U77.600	
1979	U79.376+U79.553		U79.648
1980	U80.557	U80.271	
1983	U83.131		
1984		U84.1138	
1988	U88.991		
1989	U89.548		
1991	U91.652		
1993	U93.859		
1994			U94.488
1996			U96.1404

Patentretlige domme m.v. i NIR 1969-1997

1969	NIR 1969.279: Østre Landstetsdom af 11.11.1968 (UfR 1969.249).
1970	Ingen.
1971	NIR 1971.194: Kendelse afsagt af den særlige patentkommission 20.6.1970 (utrykt).
1972	Ingen.
1973	Ingen.
1974	NIR 1974.288: Højesterets kæreårsudsvalgs kendelse af 16.1.1973 (UfR 1973.145). NIR 1974.290: Vestre Landsrets dom af 26.3.1973 (utrykt). NIR 1974.430: Højesterets dom af 16.2.1972 (UfR 1972.325).
1975	Ingen.
1976	NIR 1976.153: Østre Landsrets dom af 26.6.1973 (utrykt).
1977	Ingen.
1978	Ingen.
1979	NIR 1979.334: Østre Landsrets dom af 5.2.1977 (UfR 1977.600).
1980	Ingen.
1981	Ingen.
1982	NIR 1982.82: Vestre Landsrets kendelse af 15.3.1979 (UfR 1979.648).
1983	NIR 1983.85: Højesterets dom af 29.3.1979 (1979.376).
1984	NIR 1984.65: Østre Landsrets dom af 15.10.1979 (UfR 1980.591).
1985	Ingen.
1986	Ingen.
1987	Ingen.
1988	NIR 1988.260: Østre Landsrets dom af 13.8.1984 (UfR 1984.1138).
1989	NIR 1989.338: Sø- og Handelsrettens dom af 20.12.1984 som er ændret ved Højesterets dom af 14.10.1988 (UfR 1988.991).
1990	NIR 1990.253: Sø- og Handelsrettens dom af 23.7.1987 (utrykt). NIR 1990.623: Østre Landsrets dom af 4.3.1987 som er ændrede præmisser stad-fæstet ved Højesterets dom af 13.4.1989 (UfR 1989.640).
1991	Ingen.
1992	NIR 1992.378: Højesterets dom af 14.3.1991 (UfR 1991.652)
1993	Ingen.
1994	Ingen.
1995	NIR 1995.509: Højesterets dom af 27.8.1993 (UfR 1993.859).
1996	NIR 1996.112: Vestre Landsrets dom af 17.3.1994 (UfR 1994.488).
1997	Ingen.

Statistik vedrørende Patentforbudssager 1993-1997

Antal fogedsager i alt	22
Forbud nedlagt i fogedretten	14
Forbud ikke nedlagt i fogedretten	8

Antal kæresager	11
Resultatet fra fogedforbudssagen opretholdt	4
Fogedforbudet ophævet	1
Forbud nedlagt	2
Kæresagen endnu ikke færdigbehandlet	4

Antal justifikationssager	9
Resultatet stadfæstet	4
Forbudet ophævet	1
Justifikationssagen endnu ikke færdigbehandlet	4

Sikkerhedsstillelse:

Fogedretten nedlagde forbud i 14 sager. I én sag krævede fogedretten ikke stillet sikkerhed. I de øvrige 13 sager krævedes mellem 100.000 kr. og 10.000.000 kr. i sikkerhed.

Behandlingstid:

Til sagernes behandling fra indlevering af forudsrevisitation til fogedrettens afsigelse af kendelse medgik der fra 2 dage til 190 dage.

Behandlingstid fordelt på sager:

<u>Behandlingstid</u>	<u>Antal sager</u>
1 - 10 dage	1
11 - 20 dage	1
21 - 30 dage	2
31 - 40 dage	2
41 - 50 dage	3
51 - 60 dage	3
61 - 70 dage	1
71 - 80 dage	0
81 - 90 dage	0
91 - 100 dage	2
101 - 120 dage	2
121 - 140 dage	0
141 - 160 dage	1
161 - 180 dage	2
181 - 200 dage	1
Uoplyst	1

BILAG II

Skematisk oversigt vedrørende patentforbudssager *

Retskreds/ Retten nummer	Sagens parter	Kronologi	Resultat af fogsagsag	Resultat af kæresag	Resultat af justifikations- sag
Retten i Brædstrup FS 1258/ 1995	B.S. Teknik af 1990 ApS mod Nendan A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 20. no- vember 1995. Kendelse i forbudssag afsagt den 28. maj 1996. Kendelse i kæresag afsagt den 3. juni 1997. Dom i justifikationssag afsagt den 22. september 1997.	Forbud ikke nedlagt.	Forbud nedlagt mod sikker- hedsstillelse på 1 mio. kr.	Forbudet stadfæstet ved udeblivel- sesdom.
Retten i Esbjerg FS 325/97	De Pont de Nemours (Agro) A/S Mod LFS Kemi	Forbudsrekvisition indgivet den 28. ja- nuar 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 25. februar 1997. Kendelse i kæresag afsagt den 25. juni 1997.	Forbud ikke nedlagt.	Forbud nedlagt mod sikker- hedsstillelse på 100.000 kr.	Endnu ikke afgjort.
Retten i Gladsaxe FS 1157/95	Coloplast A/S Mod Scholl Dan- mark A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 8. juni 1995. Kendelse i forbudssag afsagt den 10. november 1995. Kæresag og justifikationssag forligt den 21. januar 1997.	Forbud ned- lagt uden sikkerheds- stillelse.	Såvel kære- sag som justifikati- onssag for- ligt for Østre Landsret den 21. fe- bruar 1997.	
Retten i Gladsaxe FS 1405/1997	Pharmacia & Upjohn SpA Mod NettoPhar- ma A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 15. august 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 30. januar 1998.	Forbud ned- lagt mod sikkerheds- stillelse på 5 mio. kr.	Kendelse kæret til Østre Landsret, men endnu ikke afgjort.	
Retten i Glo- strup FS 2264/97	Guldager A/S mod Dansk Elek- trolyse A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 17. ok- tober 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 27. marts 1998.	Forbud ned- lagt mod sikkerheds- stillelse på 4 mio. kr.	Kendelse kæret til Østre Landsret, men endnu ikke afgjort.	
Retten i Grindsted FS 365/97 og 366/97	Alfa Laval Agri AB Mod Mohr Farmtechnic A/S og Tage Mohr.	Forbudsrekvisition indgivet den 21. april 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 13. juni 1997.	Forbud ned- lagt mod sikkerheds- stillelse på 500.000 kr.	Kendelse ikke kæret.	Justifikations- sag anlagt hvorefter A/ S'et gik i beta- lingsstands- ning. Forlig indgået, hvor boet tog be- kræftende til genmæle. Rekvirenten tillagt sags- omkostninger.

Skematisk oversigt vedrørende patentforbudssager

Retskreds / Rettens nummer	Sagens parter	Kronologi	Resultat af fogedsag	Resultat af kæresag	Resultat af justifikations-sag
Retten i Helsingør FS 4657/95 og 211/96	Erik Schmidt Autotilbehør ApS Mod Special Auto Trading ApS af 1987.	Forbudsrekvisition indgivet den 19. december 1995. Kendelse i forbudssag afsagt den 7. februar 1996.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 500.000 kr.	Kendelse ikke kæret.	Under justifikations sagen tog rekvirenten bekræftende til gennemæle over for en påstand om patentets ugyldighed.
Retten i Helsingør FS 3/96	Anne Grete Holm-Rasmussen Mod Group 8 ApS	Forbudsrekvisition indgivet den 3. januar 1996. Kendelse i forbudssag afsagt den 14. februar 1996. Kendelse i kæresag afsagt den 2. maj 1996.	Forbud ikke nedlagt.	Forbud ikke nedlagt. Efter det oplyste ikke kæret til Højesteret.	
Retten i Helsingør FS 1846/96	Coloplast A/S Mod Dansac A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 28. maj 1996. Kendelse i forbudssag afsagt den 1. august 1996.	Forbud ikke nedlagt.	Kendelse ikke kæret.	
Retten i Helsingør FS 2752/97	Coloplast A/S Mod Dansac A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 14. august 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 1. december 1997.	Forbud ikke nedlagt.	Kendelse kæret til Østre Landsret, men endnu ikke afgjort.	
Retten i Høbro FS 565/96	Fabrikant Ebbe Korsgaard Mod Pomi ApS	Forbudsrekvisition indgivet den 4. juli 1996. Kendelse i forbudssag afsagt den 19. juli 1996.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 400.000 kr.	Kendelse ikke kæret.	Justifikations-sag kører for Vestre Landsret, men er den 23. juni 1998 sat i bero.
Retten i Horsens FS 1396/97	Dansk Hjælpe middel Industri A/S Mod New Care	Forbudsrekvisition indgivet den 27. maj 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 28. maj 1997.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 500.000 kr. Sikkerhed aldrig stillet, hvorfor forbudet er uden retsvirkning.	Kendelse ikke kæret.	Justifikations-sag ikke anlagt.

BILAG II

Skematisk oversigt vedrørende patentforbudssager

Retskreds / Rettens nummer	Sagens parter	Kronologi	Resultat af fogedsag	Resultat af kæresag	Resultat af justifikations-sag
Københavns Byret FS 22672/95	Zeneca Limited / ICI Australia Limited mod Ciba-Geigy A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 16. november 1995. Kendelse i forbudssag afsagt den 17. april 1996.	Forbud ikke nedlagt.	Sagen forliget.	
Københavns Byret FS 41017/96	MAN B&W Diesel A/S Mod Hilbert Marine A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 27. marts 1996. Kendelse i forbudssag afsagt den 22. april 1996.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 1,5 mio. kr.	Kæresagen forliget.	Rekvisitus tog bekræftende til genmæle.
Retten i Lyngby FS 296/97 og FS 315/97	A/S Brüel & Kjær Mod G.R.A.S. Sound & Vibration ApS	Forbudsrekvisition indgivet den - uoplyst. Kendelse i forbudssag afsagt den 4. juli 1997.	Forbud ikke nedlagt.	Kendelse kæret til Østre Landsret, men endnu ikke afgjort.	Forbud nedlagt.
Retten i Maribo FS 975/96 og FS 976/96	Purløgsavlerforeningen af 1977 Mod Lars Skafte og Carsten Nielsen	Forbudsrekvisition indgivet den 15. juli 1996. Kendelse i forbudssag afsagt den 19. august 1996.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 850.000 kr. Sikkerhed aldrig stillet, hvorfor forbudet er uden retsvirkning.	Kendelse ikke kæret.	Justifikations-sag ikke anlagt.
Retten i Ribe FS 402/1997	Fitt SpA Mod Lynddahl Plast A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 20. maj 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 15. juli 1997.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 550.000 kr.	Kendelse ikke kæret.	Endnu ikke afgjort. Er sat i bero på indsigelser mod patentet.
Retten i Roskilde FS 2063/94	System I A/S Mod Glas I ApS	Forbudsrekvisition indgivet den 16. juni 1994. Kendelse i forbudssag afsagt den 29. juli 1994. Justifikationssag forliget februar 1995.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 100.000 kr.	Kendelse ikke kæret.	Sagen forliget uden retligt i februar 1995.
Retten i Roskilde FS 538/96	AB Hässle & Astra Danmark A/S Mod Nycomed Dak A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 23. februar 1996. Kendelse i forbudssag afsagt den 30. maj 1996.	Forbud ikke nedlagt.	Kendelse ikke kæret.	

Skematisk oversigt vedrørende patentforbudssager

Retskreds / Rettens nummer	Sagens parter	Kronologi	Resultat af fogedsag	Resultat af kæresag	Resultat af justifikations-sag
Retten i TERNDRUP FS 828/97	Nilfisk-Gerni A/S Mod K.E.W. Industri A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 30. oktober 1997. Kendelse i forbudssag afsagt den 27. februar 1998.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 150.000 kr.	Kendelse ikke kæret.	Endnu ikke afgjort. Ugyldighedsindsigelse nedlagt for Østre Landsret.
Retten i TAASTRUP FS 3778/95	NT Randi A/S Mod Breiting Agentur	Forbudsrekvisition indgivet den 11. oktober 1995. Kendelse i forbudssag afsagt den 20. november 1995.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 1.000.000 kr. Sikkerhed aldrig stillet, hvorfor forbudet er uden retsvirkning.	Kendelse ikke kæret.	Justifikations-sag ikke anlagt.
Retten i ÅRHUS FS 2857/95	Alfa Laval Food Engineering AB og A/S Tetra Pak Mod APV Pasilac A/S	Forbudsrekvisition indgivet den 24. marts 1995. Kendelse i forbudssag afsagt den 28. juni 1995. Kendelse i kæresag afsagt den 20. maj 1996.	Forbud nedlagt mod sikkerhedsstillelse på 10.000.000 kr.	Forbud ophævet. Dissens i landsretten. Ikke kæret til Højesteret.	Justifikations-sag ikke anlagt.

* De angivne patentkrænkelssager er indhentet fra landets fogedretter i februar 1998, hvor fogedretterne blev anmodet om at oplyse om relevante sager, der var blevet indgivet i perioden 1993-1997. Der blev skrevet til alle 82 retskredse, hvoraf 74 har svaret tilbage. Det bemærkes, at flere retskredse i deres svar anførte, at de ikke havde teknisk/personalemæssig mulighed for at gennemgå rettens arkiver, og derfor ikke så sig i stand til at besvare henvendelsen.

Patentloven

Værneting

1. I § 64, stk. 1, ændres "landsret" til "Østre Landsret"
2. § 64, stk.2, erstattes af følgende:
"Forbudssager vedrørende patentindgreb på grundlag af et patent, der er meddelt af patentmyndigheden eller er meddelt med virkning for Danmark efter § 75, indgives til Fogedretten under Københavns Byret."

Administrativ omprøvning*

Patentloven

§ 53 a. Sag om ugyldigkendelse, som rejses, mens en indsigelse i henhold til § 21 ikke er færdigbehandlet af patentmyndigheden, kan af retten stilles i bero, indtil der er truffet endelig afgørelse af patentmyndigheden.

§ 53 b. Patenthaver kan over for patentmyndigheden fremsætte begæring om, at et patent, der er meddelt af patentmyndigheden eller er meddelt med virkning for Danmark efter § 75, omprøves. Med begæringen skal følge det fastsatte gebyr. Begæring kan ikke indleveres, så længe indsigelse endnu kan fremsættes, eller så længe en indsigelsessag ikke er endeligt afgjort. Begæring kan endvidere ikke indleveres under en verserende retssag, der vedrører indehaverens patent

Stk. 2. Patentmyndigheden kan behandle en begæring om omprøvning, selv om patentet er ophørt eller ophører i henhold til §§ 51, 54 eller 96. Patentmyndigheden kan ligeledes behandle begæringen, selv om begæringen tages tilbage, eller selv om den, der har begæret omprøvningen, afgår ved døden eller mister evnen til at indgå retshandler.

§ 53 c. Patenthaveren kan på de i § 53 b, stk. 1, anførte betingelser begære, at hans patent begrænses ved ændring af beskrivelsen, kravene eller tegningerne.

Stk. 2. Patentmyndigheden undersøger da, om de grunde, der er nævnt i § 52, stk. 1, er til hinder for at opretholde patentet i den ændrede form, patenthaveren ønsker. Kan den begærede begrænsning herefter godkendes, ændres patentet i overensstemmelse hermed.

Stk. 3. Hvis patentet derimod ikke kan opretholdes i den begærede begrænsede form, skal begæringen om begrænsning afslås.

§ 53 d. Når der er truffet afgørelse om at opretholde patentet i ændret form, skal patenthaveren betale det fastsatte gebyr for publiceringen af nyt patentskrift inden for den fastsatte frist. Betales gebyret ikke rettidigt, erklæres patentet for ophævet.

Stk. 2. Patentmyndigheden bekendtgør afgørelsen af en administrativ omprøvning.

§ 53 e. Hvis et patent er ændret i henhold til §§ 53 c, skal der fra det tidspunkt, hvor der sker bekendtgørelse ifølge § 53 d, stk. 2, hos patentmyndigheden kunne fås eksemplarer af det nye patentskrift med beskrivelse, tegninger og patentkrav i den ændrede form.

§ 55 a. Hvis et patent er begrænset på begæring af patenthaveren, har ændringen virkning fra den dag, meddelelsen herom bekendtgøres.

§ 67, stk. 1, 1. pkt., ændres "53 e" til "53 c". Endvidere ændres ordrene "ansøgeren, patenthaveren eller den, der har begæret administrativ omprøvning eller patentets ophør" til "ansøgeren eller patenthaveren".

§ 67, stk. 1, 2. pkt., slettes.

*) Der er ikke her taget udtømmende stilling til samtlige konsekvensændringer.

Udtalelse fra Patentdirektoratet

Patentloven

§ 64 b. Retten kan som led i bevisførelsen under en verserende retssag på begæring anmode patentmyndigheden om en udtalelse vedrørende et patent, som er genstand for behandling ved retten. Patentmyndigheden skal udtale sig om de med anmodningen stillede spørgsmål. Patentmyndigheden skal ikke udtale sig om patentets gyldighed.

VEJLEDNING

vedrørende behandling af patentsager for Østre Landsret

1.

Stævning og svarskrift bør indeholde nøjagtige angivelser af de tekniske synspunkter, der påberåbes.

I patentkrænkelssager bør det fra sagsøgers side angives hvilke dele af patentkravet, der hævdes krænkede, og på hvilket tekniske grundlag dette gøres gældende. Svarskriftet i sådanne sager bør indeholde tilsvarende stillingtagen til krænkelsesspørgsmålet. I sager om ugyldiggørelse af et patent bør stævningen - eventuelt svarskriftet i en krænkelsessag, hvor påstand om ugyldighed nedlægges - angive på utvetydig måde hvilke dokumenter eller faktiske omstændigheder vedrørende den kendte teknik, der påberåbes. For påberåbte dokumenteres vedkommende bør anføres side og linie for den del af teksten, der påberåbes.

Stævning og svarskrift bør desuden indeholde stillingtagen til, om syn og skøn ønskes, herunder antal og arten af skønsmænd, og hvilke uafhængige organisationer, der foreslås til at udpege skønsmændene. Det bør tillige angives, om der ønskes indhentet en udtalelse fra Patentdirektoratet. Hvis disse oplysninger ikke indeholdes i stævning/svarskrift, meddeler retten en frist hertil.

2.

Kort tid efter, at svarskriftet er indleveret til retten, indkaldes der til et retsmøde, hvorunder der aftales frister for indleveringen af replik og duplik samt fremgangsmåden og fristerne for fremskaffelse af forslag til skønsmænd og udarbejdelse af skønsspørgsmål, samt for indhentelse af udtalelse fra Patentdirektoratet.

3.

Efter at duplik og senest når parternes forslag til skønsspørgsmål er indleveret til retten, indkaldes der til et retsmøde med henblik på tilrettelæggelse af skønssforretningen og aftale af frister for opfyldelse af provokationer, der er forudsætningen for skønsmændenes arbejde. Der træffes samtidig aftale om frister for skønsmøders afholdelse og skønsmændenes aflevering af skønserklæringen samt for fremkomst og udtalelse fra Patentdirektoratet.

4.

Efter modtagelse i retten af skønserklæringen og/eller udtalelsen fra Patentdirektoratet indkaldes der til et retsmøde, hvorunder der tages stilling til, om supplerende spørgsmål til skønsmændene eller Patentdirektoratet skal stilles, og i bekræftende fald fastsættes frister for disses indlevering til retten og for deres besvarelse. Ved samme retsmøde bør parterne tilkendegive, om de ønsker anden bevisførelse og/eller indlevering af yderligere processkrifter. Der fastsættes frister for sådanne skridt i sagen.

Ved retsmødet skal sagen så vidt muligt berammes til domsforhandling med en frist, der tillader de i stk. 1 og punkt 5 nævnte retsskridt.

5.

Når den i 4 omtalte supplerende forberedelse af sagen er afsluttet, bør parterne meddele retten, om de ønsker at indlevere afsluttende processkrifter, og retten fastsætter i så fald frister herfor. Under alle omstændigheder bør parterne senest på dette tidspunkt med en af retten fastsat frist indgive sammenfattende processkrifter indeholdende oversigt over påstande og anbringender og praktiske oplysninger vedrørende domsforhandlingen. Sagsøgte frist for indgivelse af sammenfattende processkrift skal være 2 uger længere end sagsøgers frist, således at sagsøgte kan indrette sine anbringender i forhold til sagsøgers endelige standpunkter.

6.

Ændring af aftalte eller fastsatte tidsfrister og deraf følgende ændringer af tidsplaner bør kun undtagelsesvis finde sted. Begrundet begæring med forslag til en ny tidsplan bør fremsættes skriftligt, og modpartens kommentarer bør indleveres til retten senest en uge derefter. Retten træffer afgørelse på dette grundlag uden indkaldelse til retsmøde, med mindre retten finder det fornødent.

Patentdirektoratet

Erhvervsministeriet

Helgeshøj Allé 81
DK-2630 Taastrup

Telefon 43 50 80 00
Telefax 43 50 80 01
Postgiro 8 98 99 23

E-mail: Patentdirektoratet@dkpto.dk
Web: www.dkpto.dk